

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE

Přirodovědecká fakulta

katedra sociální geografie a regionálního rozvoje

Luboz Fendrych

**GEOPOLITICKÁ NUTNOST?
TEORETICKÁ ANALÝZA INTERVENCE USA V IRÁKU 2003**

**GEOPOLITICAL NECESSITY?
THEORETICAL ANALYSIS OF U.S. INTERVENTION IN IRAQ 2003**

Bakalářská práce

Praha 2011

Vedoucí bakalářské práce: Mgr. Jan Kofro

Prohlášení:

Prohlazuji, že jsem závěrečnou práci zpracoval samostatně a že jsem uvedl všechny použité informační zdroje a literaturu. Tato práce ani její podstatná část nebyla předložena k získání jiného nebo stejného akademického titulu.

V Praze 8. 5. 2011

Luboz Fendrych

Rád bych poděkoval Mgr. Janu Kofrovi za cenné rady, vstřícnou pomoc a v neposlední řadě za čas, který mi v průběhu psaní této bakalářské práce.

Abstrakt

Za téma bakalářské práce byla zvolena teoretická analýza intervence Spojených států amerických v Iráku roku 2003. Primárním cílem studie je interpretace a analýza faktorů vedoucích k zahájení Operace Irácká svoboda prostřednictvím teorie útóného realismu a neokonzervatismu. Práce se snaží odpovědět na tři základní otázky. Zda je možné vysvětlit invazi v Iráku dle teorie útóného realismu, do jaké míry měl neokonzervatismus vliv na zahraniční politiku USA a zda chování Spojených států bylo racionální či iracionální z pohledu mocenské politiky. Práce je členěna do třech hlavních částí. První se zabývá otázkou upřednostnění teorií mezinárodních vztahů před využitím geopolitické analýzy v případové studii. Druhá kapitola obsahuje teoretický rámec práce, obsahující analýzu útóného realismu a dalších teorií nápomocných ke zpracování třetí kapitoly, zabývající se již samotným případem vojenské operace v Iráku.

Klíčová slova

Spojené státy americké, Irák, útóný realismus, relativní moc, neokonzervatismus

Abstract

As the bachelor's thesis topic it was chosen the theoretical analysis of U.S. intervention in Iraq in 2003. The primary objective of this study is the interpretation and analysis of factors leading to the initiation of Iraqi Freedom Operation through the theory of offensive realism and neoconservatism. This work tries to answer three basic questions: whether it is possible to explain the invasion of Iraq according to the theory of offensive realism; to what measure was U.S. foreign policy influenced by neoconservatism and if American behavior was rational or irrational from the perspective of power politics. The work is divided into three main parts. The first one deals with the issue of preference theories of international relations to geopolitical analysis in the case study. The second chapter contains the theoretical framework of this thesis, mainly the analysis of offensive realism theory and other aid theories leading to the processing of the third chapter, dealing with the case of military operations in Iraq.

Key words

United States of America, Iraq, offensive realism, relative power, neoconservatism

OBSAH

1. ÚVOD	8
1.1 Struktura práce	9
1.2 Cíle bakalářské práce	9
1.3 Výzkumné otázky.....	10
1.4 Metodologie	11
1.5 Diskuse literatury	12
2. GEOPOLITIKA VS. MEZINÁRODNÍ VZTAHY	15
2.1 Politická geografie a geopolitika	15
2.2 Geopolitické uvažování v rámci Mezinárodních vztah	16
3. TEORETICKÁ ČÁST	18
3.1 Politický realismus	18
3.2 Neorealismus (strukturalistický realismus)	20
3.3 Obranný neorealismus	21
3.4 Útopený neorealismus.....	22
3.4.1 Zámořské vyvažování (offshore balancing).....	24
3.4.2 Kontinentální a ostrovní mocnosti	25
3.4.3 Strategie pro kontrolu agresora	25
3.4.4 USA v unipolárním světě : přítomnost pro útopený realismus?	27
3.5 Neokonzervatismus	29
3.5.1 Neokonzervativní zásady a ideje	29
3.5.2 Vliv neokonzervativců v administrativě George W. Bushe	31
3.6 Hypotézy	32
4. EMPIRICKÁ ČÁST – PŘÍPADOVÁ STUDIE OPERACE IRÁCKÁ SVOBODA ...	34
4.1 Vymezení regionu	35
4.2 Zahraniční politika na Středním východě	36
4.3 Irák jako potenciální hegemon?.....	38
4.4 Americká podpora Izraele: demokracie nebo lobby?.....	45
4.5 Irácká ropa.....	56
5. ZÁVĚR	57
6. ZDROJE	61
6.1 Literatura	61
6.2 Ročenky	65
6.3 Online zdroje.....	65
7. SEZNAM PŘÍLOH	69

SEZNAM SCHÉMAT, GRAFŮ A TABULEK

Schéma . 1: Postup při zpracování bakalářské práce	11
Schéma . 2: Podmínky pro využití strategie <i>buck-passing</i> a <i>balancing</i> dle Mearsheimera (2001)	27
Schéma . 3: Velké strategie 21. století pro americkou zahraniční politiku	28
Schéma . 4: Teoretické aliance proti Iráku v závislosti na relativní útočné moci v roce 2000	41
Schéma . 5: Teoretické aliance proti Izraeli v závislosti na relativní útočné moci	47
Graf . 1: Celkový počet vojáků (bez rezervistů), lehkých tanků a letadel Spojených států a Iráku v roce 2000	42
Graf . 2: Počet vojáků a celkové výdaje na válku v Iráku 2003.....	51
Graf . 3: Teroristické útoky na Středním východě v letech 1990 . 2008.....	53
Graf . 4: Teroristické útoky v USA v letech 1990 . 2008.....	54
Tab. . 1: Rozdělení dostupné literatury a její vývoj v časné	13
Tab. . 2: Rozdělení použité literatury dle oboru práce.....	14
Tab. . 3: Principy politického realismu	19
Tab. . 4: Definiční znaky neorealismu	20
Tab. . 5: Shodná východiska obranných a útočných realistů	22
Tab. . 6: Základní předpoklady útočného realismu	23
Tab. . 7: Výběr aliancí Jordánska, Saudské Arábie a Sýrie v období 1971 . 1991	36
Tab. . 8: Distribuce moci v regionu v roce 1989.....	39
Tab. . 9: Distribuce moci v regionu v roce 2000.....	40
Tab. . 10: Stupeň svobody v zemích Středního východu v roce 2002	46
Tab. . 11: Ropa ve vybraných státech Středního východu v roce 2002.....	56
Tab. . 12: Výsledky stanovených hypotéz	60

SEZNAM ZKRATEK

- AIPAC . American-Israel Public Affairs Committee
- CPA . Coalition Provisional Authority
- GTD . Global terrorism database
- HDP . Hrubý domácí produkt
- IGC . Iraqi Governing Council
- MV . Mezinárodní Vztahy
- NATO . The North Atlantic Treaty Organization
- OPEC - The Organization of the Petroleum Exporting Countries
- OSN . Organizace spojených národ
- PG . politická geografie
- PH . potenciální hegemon
- PNAC . Project for the New American Century
- RH . regionální hegemon
- RPÚM . relativní podíl na útočné moci
- SAE . Spojené arabské emiráty
- SSSR . Svaz sovětských socialistických republik
- USA . United states of America
- ZHN . zbraně hromadného ničení
- ZP . zahraniční politika

1. ÚVOD

O intervenci v Iráku roku 2003 bylo napsáno nespočet odborných publikací a článků napříč všemi obory. Oficiální důvody pro vedení války, prezentované americkou administrativou, velice rychle vystřídaly odlišné a často i kontroverzní argumenty. Ústředním prvkem této práce tudíž nebude analýza a popis samotné invaze, ale bude sloužit pouze jako základní stavební kámen ve snaze vysvětlit a interpretovat jednání USA z pohledu mocenského, ideologického a mezinárodně-politického.

Vlivné postavení USA v mezinárodním systému zdá se už dávno uznávaných odborníků v oblasti zahraniční politiky a geopolitiky, jejich studie budou pro tuto práci použity. Kissinger (2002, s. 13) se o Spojených státech vyjádřil jako o: „nepostradatelném prvku mezinárodní stability“. Podobný názor zastává i Brzezinski (2004, s. 15) a tvrdí, že: „snáhý konec americké hegemonie by nepochybně uvrhl svět do globálního chaosu, ve kterém by mezinárodní anarchii přerušovaly výbuchy skutečně hromadné destrukce“. Albrightová (2003) považuje americkou zahraniční politiku (ZP) za klíčový prvek fungování celého mezinárodního systému.

Střední (Blízký) východ¹ může být považován za jednu z nejvýznamnějších oblastí světa. Exponovaná poloha, geostrategický význam a v neposlední řadě bohatost na nerostné suroviny z něj činí zájem velkých světových mocností, především však Spojených států amerických (Joch 2003). Jejich zdejší aktivity ovlivní celý svět a jeho následnou geopolitickou stabilitu. Při samotném zkoumání intervence v Iráku se budu primárně opírat o teorii Mezinárodních vztahů (MV)², konkrétně o útočný realismus. Oblast Středního východu je totiž nadměrně vhodným regionem pro testování realistických teorií, jelikož se jedná o svět nenapravitelně hobbsovský³ (Yetiv 2006). Jak uvedu v teoretické části práce, i geografické prvky přispívají k formování ZP států především díky tomu, že představují jev trvalý (Sempa 2006).

¹ Oba termíny v této práci zachycují shodný prostor, jenž je specifikován v kapitole 4.1.

² Teorie MV se snaží vysvětlit chování států a institucí v mezinárodním systému a jedná se tedy o vědní obor. Pojem „mezinárodní vztahy“(mv) v této práci naopak vyjadřuje již samotnou ontologickou realitu chování států v mezinárodním systému.

³ Podle hobbsova představení (16. stol.) je člověk nenapravitelný egoista toužící po svém přežití, k ostatním chová nedvěru a chce je ovládnout. Tato nedvěra vyvstává z relativní rovnosti mezi lidmi. Pokud totiž více lidí disponuje podobnou naději na dosažení určitých cílů, vzniká mezi nimi rivalita. Politici realisté toto smýšlení přivedli na úroveň států. Přirozeným stavem mezi státy je válka všech proti všem.

1.1 Struktura práce

Bakalářská práce je rozdělena do několika samostatných částí. Nejprve definuji cíle práce, z nichž budu následně formulovat výzkumné otázky. Zároveň první kapitoly v ní jsou rozbor literatury v souvislosti se geopolitice, teorií MV a faktografickým publikacím souvisejícím s vybraným tématem.

Ve druhé části stručně definuji pojmy jako politická geografie, geopolitika a kritická geopolitika. Poté bych se pokusím ospravedlnit nutnost využití teorie útoku něho realismu, jelikož ve světě pracuje s prostorem a mocenskou politikou nejsou jen kriticko-geopolitická, ale i disciplína. Detailní analýzu politického realismu a neorealismu zpracuji ve třetí kapitole a zároveň ji doplním o rozbor neokonzervativní ideologie, kterou budu považovat za určitý protipól k útoku němu realismu.

Pozice Spojených států v mezinárodním systému prodiskutuji v rámci uspořádání světového systému (multipolarita⁴, bipolarita⁵). Dále zmíním význam americké unipolarity⁶, jež neokonzervativci chápou jako nutnou k zachování světové stability, avšak realisté ji považují za dlouhodobě neudržitelný stav světového systému. Díky teoretickému rámci mohu zformulovat hypotézy předpokládající důvody vojenského zásahu a jeho následky.

Empirická část práce studuje americký zásah v Iráku. V této části se pokusím postihnout míru nutnosti intervence z bezpečnostního a mocenského hlediska a zároveň dojde k testování zvolených hypotéz. V závěru v ní je pozornost aplikovatelnosti teorií na intervenci v Iráku v roce 2003, hodnocení hypotéz a možnému využití teorie útoku něho realismu v dalších studiích.

1.2 Cíle bakalářské práce

Za primární cíl práce považuji detailní prověření teorie útoku něho realismu a neokonzervativní ideologie v rámci případové studie vojenského zásahu v Iráku. Výsledky testovaných hypotéz se pokusím využít k rozuzlení a vydedukování klíčových faktorů, jež vedly americkou administrativu ke svržení diktátorského režimu Saddáma Husajna. Další záležitosti práce vycházejí z odpovědí na výzkumné otázky, jimiž jsou v nově následující řádky.

⁴ Světový systém zahrnuje více než dvě mocenská centra (Krejčí 1997).

⁵ Světový systém zahrnující pouze dvě dominantní mocenská centra (Krejčí 1997).

⁶ Unipolarita je taková struktura světového systému, kdy vojenská, ekonomická a politická moc jednoho státu nemůže být vyvážena ostatními (Wohlforth 1999).

1.3 Výzkumné otázky

Níže uvedené výzkumné otázky jsou zaměřené především na postavení Spojených států ve světě, důvody invaze v Iráku, racionalitu či iracionalitu chování z pohledu ZP USA a v neposlední řadě na americké geopolitické zájmy na Středním východě. Pro lepší přehlednost jsou k základním výzkumným otázkám přidány i podotázky.

- Je možné vysvětlit intervenci v Iráku dle teorie útorného realismu?
 - Do jaké míry jsou prostorové aspekty determinujícím faktorem ZP?
- Snažily se Spojené státy zůstat v roli zámořského vyvozu na Blízkém východě (útorný realismus) nebo preferovaly svývoz demokracie a udržení unipolarity (neokonzervatismus)?
 - Stal se vliv neokonzervativců v administrativě George W. Bushe podnětem intervence v Iráku?
 - Mělo Spojených státům o udržení rovnováhy moci na Středním východě?
- Chovají se Spojené státy racionálně nebo iracionálně z pohledu mocenské politiky a vlastních zájmů?
 - Představoval Irák skutečnou hrozbou pro bezpečnost USA (především z pohledu vojenského)?
 - Jednalo se spíše o ochranu Izraele, jakožto jediné funkční demokracie v regionu?
 - Nedošlo z důvodu iráckého vojenského zásahu ke zdiskreditování americké pozice v regionu (tedy k opačnému efektu než byl zamýšlen neokonzervativci)?

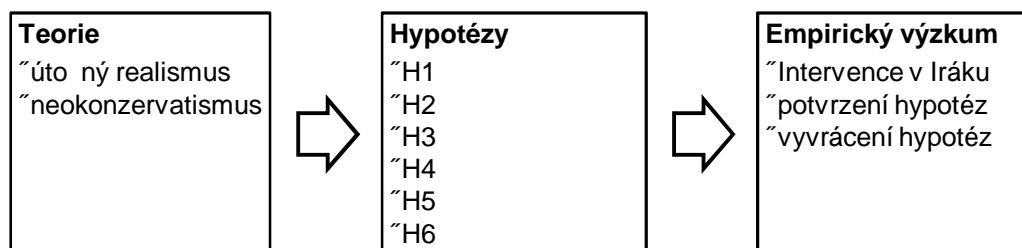
1.4 Metodologie

V této podkapitole dojde ke shrnutí použitých metod při zpracování teoreticky zaměřeného výzkumu případin Druhé války v Zálivu.

Pro se budu zabývat právě touto událostí? Prvním důvodem je jedinečnost, spočívající v preemptivním charakteru války⁷, kterou doposud Spojené státy neprovedly. Dalším argumentem je relativně značný rozsah celé vojenské operace. V případě Iráku není na místě hovořit o velmocenském konfliktu, nicméně považuji za vhodné vzít v úvahu jeho regionální charakter s následnou internacionalizací. Konflikt si navíc vynutil zapojení značného množství vojenských sil, nevyhnul se násilnostem a masivním ztrátám na životech. S intervencí v Iráku 2003 bude nadále pracováno jako s jednopřípadovou studií.

Při zkoumání jediného případu je nutné počítat s výskytem velkého množství proměnných. Jelikož není možné navštívit přímo případ, musím tento nedostatek eliminovat zvýšením počtu hypotéz (což je postup navržený například v King, Keohane, Verba 1994, s. 205). Tento postup mi umožní lépe s proměnnými pracovat. Teoretická část je zaměřena na popis a komparaci teorie útoku realismu a neokonzervativní ideologie. Poté přistoupím k procesu operacionalizace. Z metodického hlediska se jedná o klíčový postup, jenž vymezuje cestu od abstraktních pojmů ke konkrétním datům (Drulák 2008, s. 25). Na základě operacionalizace útoku realismu a neokonzervativní ideologie vytvořím hypotézy, které následně ověřím empirickým výzkumem (schéma 1). Testování hypotéz proběhne na základě deduktivní metody s následným využitím komparace intervencí v letech 1991 a 2003. Bakalářská práce se zabývá především snahou odpovědět na stanovené hypotézy. Nejedná se tedy o deskriptivní metodu, nýbrž o hledání úvazků samotných proměnných.

Schéma 1: Postup při zpracování bakalářské práce

Zdroj: Drulák 2008

⁷ Zaměřuje se na ozbrojenou akci, která přechází hrozícímú útokú ze strany protivníka.

1.5 Diskuse literatury

Vybraná tematika je co do počtu zdrojů a informací velice bohatá. Existuje mnoho zahraničních i tuzemských autorů, kteří se vnují americké ZP, teoriím MV i samotné geopolitice. V rámci této vsutku bohaté literatury lze nalézt i mnoho prací, které lze považovat za tendenci a ve svých analýzách ideologicky předeterminované. Mým cílem není tyto publikace ignorovat, ale naopak je využít jako kontrast oproti literatuře hájící z ideologického pohledu opačné stanovisko. Příkladem těchto protipólů může být autor Chomsky a jeho dílo *Hegemonie nebo porážka* v kontrastu s Kaganovým *Labyrint síly a ráj slabosti*. Tito dva autoři jsou v jasném myšlenkovém rozporu, na jedné straně preferovaným levicovým izolacionismem, na straně druhé neokonzervativním intervencionismem. Zdroje literatury však budou v drtivé většině založené na vyvážených názorech autorů, kteří si vydobyli vlivné pozice ve svých oborech. Rád bych zde zmínil Johna J. Mearsheimera, jehož publikace *The tragedy of great power politics* (2001) představuje klíčový zdroj této práce. Mearsheimer definoval teorii útopeného realismu, díky čemuž získal uznání na poli mezinárodní politiky. Samotný rozsah a počet zdrojů ovšem není rozhodujícím prvkem zpracování mého tématu bakalářské práce. Obsah a zaměření literatury se v průběhu let velice změnil a neustálý vývoj oboru MV a geopolitiky nutí autory zabývat se novými přístupy, teoriemi a diskursivní analýzou. Nejvýznamnější změnou v obsahu literatury od války geopolitické literatury po soudobou je její výrazná politizace a ústup geografie. Tento trend je v současné době narušen rozkvětem literatury zaměřené na neorealismus v MV. V tabulce 1 byly zdroje rozděleny do čtyř kategorií, které se liší v mnoha ohledech. Za nejdomležitější z těchto faktorů považují rozsah vlivu geografie v MV. Vymezené kategorie se často prolínají a samotní autoři mnohdy vnují pozornost různým směřům v MV a politice. Dle ní by mělo především sloužit k vytvoření představy o možnostech využití literatury a její oborové rozmanitosti.

Tab. . 1: Rozd lení dostupné literatury a její vývoj v ase

Klasická geopolitická literatura s p evající vlivem prostoru, slabá politizace, geografický determinismus	Literatura se zam ením na mezinárodní vztahy a teorie MV, p evaha politického realismu, prostor stále d ležitým prvkem	Literatura se zam ením na mezinárodní vztahy a teorie MV vliv liberalismu, institucionalismu, globalizace, vliv ekonomie, prostor není podstatný	Literatura se zam ením na mezinárodní vztahy a teorie MV, návrat k d ležitosti prostoru, využití teorií neorealismu
Rudolf Kjellén: <i>The State as a Living Form</i>	Hans Morgenthau: <i>Politics among nations</i>	Robert O. Keohane: <i>Neoliberal institutionalism: A perspective on Worl politics</i>	John J. Mearsheimer: <i>The Tragedy of Great Power Politics</i>
Karl Haushofer: <i>Bausteine zur Geopolitik</i>	Kenneth Waltz: <i>Theory of International Politics</i>	Francis Fukuyama: <i>The End of History and the Last Man</i>	Stephen Van Evera: <i>Offense, defense, and the Causes of War</i>
Alfred T. Mahan: <i>The Influence of Sea Power upon History</i>	Stephen Walt: <i>The Origins of Alliances</i>	Immanuel Wallerstein: <i>The Politics of the World-Economy. The States, the Movements and the Civilizations</i>	Jeffrey W. Taliaferro: <i>Security Seeking under Anarchy</i>

1890

2001

vývoj v ase

Další nutnou podmínku ke správnému výběru publikací představuje jejich selekce v rámci primárního oboru práce. To áste n souvisí s výze uvedeným d lením, ovzem zde je nutné v novat pozornost samotnému tematickému jádru literatury. V tabulce . 2 jsou pro ukázkou rozd leny vybrané publikace autor , které svým primárním zam ením odpovídají v deckým obor m.

Tab. . 2: Rozd lení použité literatury dle oboru práce

Faktografická literatura (empirická)	Metodická literatura	Mezinárodní Vztahy	Geopolitická literatura
Efrim Karsh, Inari Rautsi: <i>Saddám Husajn: politická biografie</i> Oskar Krejčí: <i>Zahrani ní politika USA</i>	Petr Drulák a kol.: <i>Jak zkoumat politiku</i> G. King, R. Keohane, S. Verba: <i>Designing Social Inquiry: Scientific Inference in Qualitative Research</i>	John J. Mearsheimer: <i>The tragedy of Great power politics</i> Pavel Barza, Ondřej Čísa : <i>Anarchie a řád ve světové politice</i>	Gearóid Ó Tuathail, Simon Dalby: <i>Rethinking geopolitics</i> Emre Isery: <i>The US Grand Strategy and the Eurasian Heartland in the Twenty-First Century</i>

V rámci dělení literatury nesmím opomenout význam ideologií, které nosí některé z zdrojů. Tematika mezinárodní politiky sama o sobě evokuje ideologicky-tendenční zaměření odborných textů. Znamý vliv neokonzervativní ideologie především v odborných láncích je nepřehlédnutelný, zvláště pak v kontextu invaze v Iráku 2003. Literatura autorů Kristola, Kagana, Podhoretze atd. je ukázkou prezentace ideologie (neokonzervativní), jakožto jediné správné a smysluplné. Tato tendence často nedokáže postihnout danou problematiku v plném rozsahu a může se tedy stát zdrojem ukvapených a iracionálních závěrů. To však neznamená, že by tyto texty postrádaly odbornost a smysl. Je však třeba k nim postupovat s obezřetností a respektem, neboť práce těchto autorů mohly mít dle jejich dopadu na rozhodnutí intervenovat v Iráku.

Nadmíru nápomocným zdrojem poznatků jsou odborné články a časopisy (*Security studies, International Security, World Politics* atd.), díky nimž lze sledovat nové trendy v zahraniční politice a v celkovém pojetí MV. Podrobnější popis variability zdrojů je již nad rámec této práce, avšak nutnost pečlivé analýzy především konečným výběrem užitečných zdrojů považuji za dostatečně zdůrazněnou.

2. GEOPOLITIKA VS. MEZINÁRODNÍ VZTAHY

Následující kapitola se zabývá otázkou, zda je vhodné pracovat s koncepty geopolitiky tak jak je praktikována v oboru geografie, nebo spíše využít pokroku na poli MV v případě teorie útočného realismu.

2.1 Politická geografie a geopolitika

Friedrich Ratzel bývá často označován za zakladatele politické geografie (PG) a ve své stejnojmenné knize *Politische Geographie (1897)* položil základy k budoucímu vývoje tohoto v dnešního oboru (Jones, Woods 2004). Agnew (1997, s. 1) tvrdí, že PG: s sebou zahrnuje dvě sledky pro lidskou společnost díky nerovné distribuci moci na celém zemském povrchu. Brzy se však z PG začala formovat a vyvíjet nový pojem – geopolitika. Ta byla poprvé definována Rudolfem Kjellénem v roce 1916 jako určitá syntéza dvou teoreticko-metodologických přístupů, jímž je geografický determinismus a sociální darwinismus (Krejčí 1997). Na jedné straně se jedná o soubor teorií, které vysvětlují vývoj lidských společností za působení geografického prostředí, na straně druhé jde o sociální chování dle Darwinova pojetí boje o život a přirodního výběru (Krejčí 1997). Dle Hnízda (1995, s. 9) geopolitika: jasně a srozumitelně vyjadřuje vztah mezi politickými jevy a procesy na jedné straně a geografickým prostorem na straně druhé.

Často dochází k vzájemnému prolínání a dokonce i k záměně těchto dvou pojmů. Rozdíl mezi těmito v dnešních disciplínami může být definován následovně: politická geografie vnímá a studuje stát z hlediska prostoru, kdežto geopolitika studuje prostor z hlediska státu (Iztok 1997, cit. v Tomez 2000, s. 154). Rozsáhlé debaty se také vedou o celkovém zahrnutí a chápání Geopolitiky jako samotné v dané disciplíny. Tomez (2000, s. 153) například tvrdí, že: neexistuje důvod, proč bychom geopolitiku měli považovat za vědu.

2.2 Geopolitické uvažování v rámci Mezinárodních vztahů

Hořká zkušenost 2. světové války ve svém výsledku vedla k omezení zkoumání vlivu prostoru v mezinárodní politice (Peters, Balduke 2006). Haushoferova koncepce byla s nepochybností nacistickou ideologií, další geopolitické koncepty byly považovány za válečné doktríny a imperialistické strategie (Foster, 2006). Bipolární světový systém studené války představený pro geopolitické jednání států vytvářel vakuum naplněné politickými ideologiemi, které se staly důležitou složkou mezinárodní politiky (Ó Tuathail 2000).

Jistou změnou v přístupu k mezinárodní politice je možné pozorovat v 70. letech 20. století přechodem politického realismu do mocenské politiky. Kissingerova náklonnost k této teorii MV, pragmatičnost a také nová interpretace rovnováhy moci volala po nutnosti opustit bipolaritu a nahradit ji bi-multipolárním⁸ uspořádáním světového politického systému (Krejčí 2009). Toto světové uspořádání vyžadovalo návrat k nutnosti začlenit vliv prostoru do mocenské politiky, která ovšem měla být uplatňována v rámci MV, především v již zmíněném politickém realismu. A právě zde začaly geografické prvky zaujímat svou nepřehlédnutelnou pozici (Kliot, Newman 2000).

Klasická geopolitika⁹, která se primárně vnuje chování států v prostoru, sloužila jako specifický typ mocenské politiky. Tím se významně odlišuje od svého kritického nástupce v 90. letech 20. století. Ó Tuathail a Dalby (1998), představitelé kritické geopolitiky, ve své publikaci *Rethinking Geopolitics* vnímali geopolitiku v rovině populární, praktické a formální. Praktická geopolitika odpovídala konceptům mocenské politiky Haushofera, Mackindera, Spykmana a dalších. Odlisňný přístup představuje geopolitika kritická, její výzkum se pohybuje v rovině formální. v akademických kruzích. a zároveň je chápána jako sociální, kulturní a ekonomický fenomén (Ó Tuathail, Dalby 1998). Představitelé kritické geopolitiky¹⁰ se primárně vnují demografii, veřejnému mínění, politickým institucím, lidským právům, etnické problematice, rozšíření terorismu a dalšími sociálně-geografickým tématům. Hlubší analýzu vlivu prostoru, mocenské rovnováhy a samotné prvky klasické geopolitiky jsou asijská politicko-geografická v dnešní disciplíně nenabízí. Kritická geopolitika denaturalizuje tu klasickou, kterou

⁸ V systému dominují dvě světové mocnosti, snažící se zabránit jeden druhému v získání vlivu ostatních států v multipolárním světě (Rosecrane 1966).

⁹ Geostrategické regiony podle Haushofera, Mackindera atd. Dále pak koncepce Heartlandu (Mackinder), Rimlandu (Spykman) apod.

¹⁰ Ó Tuathail, O'Loughlin, Mamadouh atd.

dokonce spojuje s ospravedlněním válečných tažení (Klinke 2009). Paralelu k výše uvedenému vývoji je možné nalézt i v zahraniční politice USA v 90. letech. Za vlády prezidenta Clintona mocenská politika ztratila svůj význam. Zájmy jednotlivých států nahradila globalizace a přednost získala domácí politika. Clinton tvrdil, že díky ekonomické propojenosti států dojde k dosažení bezpečnosti v rámci mezinárodních organizací (NATO, OSN) a otázka bezpečnosti již nebude figurovat v rámci mocenského kalkulu jednotlivých států (Sicherman 2002).

Důvodem, proč kritická geopolitika nenachází uplatnění v mé práci, je její nezáměr o jednotlivé státy a o strategicko-mocenské chování. Po událostech 11. září 2001, kdy myšlenka globalizace a liberalismu byla otřesena, Bushova administrativa radikálně změnila ZP. Tato změna uvedla zpět do hry realistické myšlení a s ním i mocenskou politiku (Sicherman 2002). V návaznosti pak posílily svůj vliv geopolitické předstupy, v mnohém odlišné od těch kritických (Bordonaro 2009).

V současné době jsou MV jedinou vlnou disciplínou, která s prostorem a vojenskou mocí států operuje jako s nezbytnými atributy mezinárodního systému. Zejména dle teorie útočného realismu totiž geografie významně přispívá ke stanovení vojenské taktiky, strategie a k výběru útočných sil (Mearsheimer 2001). Akademici, kteří ve svých studiích vnućují pozornost boji o moc a získání vojenské moci v prostoru již nemohou být považováni za geopolitiky a geostrategy, ale právě za teoretiky MV (Kliot, Newman 2000).

3. TEORETICKÁ ÁST

Tato kapitola slouží k představení a definování teorií MV, které, a u0 okrajov nebo bezprost edn , budou vyu0ity pro zpracování tématu této práce. V druhé ásti pozornost zam ím na neokonzervativní ideologii.

3.1 Politický realismus

Existuje mnoho jmen v d jinách politického myzlení, z kterých realisté erpali inspiraci a podn ty. Krej í (1997) o nich mluví jako o sprrealistech%oJe jím nap íklad Machiavelli, jeho0 spis *Vlada* slou0í jako návod k úsp znému vládnutí. Postavu lov ka zachycuje jako p irozen h íznou a za základní smysl politiky pova0uje bezpe nostní zajizt ní státu. Podle Machiavelliho (1997 [1532], s. 57), vlada : nesmí mít jiný cíl, jinou starost a jinou povinnost ne0 válku, její zákonitosti a ád, nebo vále né um ní je p edpoklad nejvyzzí hodnosti%oDalším vzorem byl bezpochyby Hobbes, podle n ho0 p irozený stav, který nastane v situaci, kdy se lidé ocitnou bez vlády, je stavem vále ným. V n m neexistuje právo a spravedlnost a jedinci jsou nuceni spolehnout se jen na vlastní sílu (Barza 2008). Realismus erpá také z myzlenek Ratzela. Ten pohlí0í na státy jako na 0ivé organismy, které územn expandují na úkor stát slabzích a tím si zajiz ují sv j 0ivotní prostor (Krej í 1997).

Za klasického realistu je mo0né pova0ovat Morgenthaua, který ve svém spise *Politics among nations (1948)* formuloval principy politického realismu a zároveň se jimi vymezoval v í idealist m (Morgenthau 2005, [1948]). P ítomnost moci ve vzech sociálních vztazích byla demonstrována vyjád ením psychické touhy po ovládnutí druhého, ale také fyzickým násilím (Morgenthau 2005, [1948]). Mezinárodní politiku chápal jako autonomní sféru reality s vlastními pravidly, v jejím0 rámci jde stát m p edevzím o vlastní p e0ití (Barza 2008). Guzzini (2004) dodává, 0e boj o moc mezi státy je nevyhnutelný, ale rozsah a d sledky války státy m 0ou limitovat pomocí mocenské rovnováhy. Tyto premisy se pozd ji staly klí ovým prvkem obranných neorealist , jim0 bude pozornost v nována v podkapitole 3.3. Tabulka . 3 shrnuje principy politického realismu tak, jak byly formulovány Morgenthauem.

Tab. . 3: Principy politického realismu

1. Politika je ovládána objektivními zákony vycházejícími z lidské povahy.
2. Státy racionálně vymezují své mocenské zájmy.
3. Zájem státu o moc je v podobě národního i státního zájmu. Jedná se o zajištění bezpečnosti a poměrné síly státu vzhledem k ostatním státům.
4. Absolutním zájmem každého státu je přežít.
5. Realismus odmítá ztotožnění zahraničních politických cílů státu s morálními zákony, jedná se o mocenský zájem státu.
6. Politika je autonomní sférou reality s vlastními pravidly

Zdroj: Morgenthau 2005

Ve 30. letech 20. století se naplno začala projevovat rozepě mezi idealisty a realisty. Tento spor je často označován jako první velká debata v MV (Drulák 2003, s. 48). Problematikou vztahu idealismu (utopismu) a realismu se rozsáhle zabýval liberální realista Carr a teolog Niebuhr. Utopické myšlení hledá vytoužený cíl, hledá to, co není, ale mlo by být. Realista naopak nahlíží na svět bez předpokladů a ideálů (Barza 2008). Dle utopistů by prostředkem mezinárodní diplomacie neměla být rovnováha moci, ale určitý typ mezinárodní instituce, kterým byla Společnost národů (Guzzini 2004). Realisté naopak chtějí světový řád opírající se o mocenskou rovnováhu, případně o hegemonii jedné velmoci, která díky své síle bude schopna odstranit ostatní. Rozpor utopismu a realismu Barza (2008, s. 56) vyjadřuje následujícím tvrzením: utopisté považují za základědu morální konsenzus všech společností a lidí o základních principech rozumu a spravedlnosti. Realisté považují za základědu schopnost silných států navzájem se vyvažovat a vynucovat si poslušnost slabých. Pro realisty je prioritou při nastolení pořádku síla, idealisté upřednostňují dohodu (Smith, Booth 2003).

3.2 Neorealismus (strukturalistický realismus¹¹)

Waltz prostřednictvím své knihy *Theory of international politics* (1979) vybudoval základy pro novou teorii MV . neorealismus. Defini ní znaky shrnuje tabulka . 4.

Tab. . 4: Defini ní znaky neorealismu

1. Struktura mezinárodního systému je anarchická2. Jednotlivé státy jsou odkázány pouze samy na sebe3. Státy se snaží zajistit své bezpečí v mezinárodním systému

Zdroj: Waltz 1979

Neorealismus, na rozdíl od klasického realismu, chápe anarchickou mezinárodní strukturu jako sebeudrživající systém, který naprosto determinuje chování států, přičemž rozdíly mezi nimi se stávají irelevantními (Waltz 1979). Nikdo nemá právo porušit, nikdo není povinen poslouchat (Waltz 1979, s. 88). Stát může předevzít o zvládnutí vlastní bezpečnosti vzhledem k ostatním aktérům a snaží se svépomocí v mezinárodním systému přežít (Waltz 1979). Zisk moci již není cílem sám o sobě, jak tvrdil Morgenthau, ale pouze zajistit vlastní bezpečnosti (Waltz 1979). Neorealismus navíc podtrhuje naturalistické pojetí mezinárodního systému zdrazňující vliv mezinárodní struktury (anarchie) nutící státy jednat se sebou, jež sami nemohou ovlivnit (Barza 2008). Tento hypoteticko-deduktivní přístup ve zkoumání mezistátních vztahů je možno přirovnat k myšlence trhu v ekonomii. Jako je struktura trhu definována kalkulujícími firmami, mezinárodní politická struktura je definována kalkulujícími státy. Rozdíly v kalkulaci jsou dány pouze rozdílnými kapacitami (Druhá 2003, s. 63). Právě proces dedukce je typický pro Waltze v neorealismu, kdy dochází k tvorbě závěrů z určitých předpokladů, které ovšem nejsou empiricky podloženy. V opačném případě, v indukci, jde o poznání vycházející z empiricky zjištěných faktů vedoucích k vytvoření obecných závěrů. Takové zkoumání mezinárodního systému je typické právě pro realisty klasické (Barza 2008).

Waltzova teorie, vzhledem k jejímu důrazu na strukturu systému, nedokáže analyzovat a vysvětlit konkrétní zahraniční politiku států (*foreign policy*). Neorealisté, dle Barzi (2008), svou pozornost zaměřují spíše na

¹¹ Strukturalistický realismus již nepovažuje lidské jednání za determinující, ale spíše svou pozornost zaměřuje na samotnou strukturu mezinárodního systému.

pravidelnosti a souvzta0nosti v politice mezinárodní (*international politics*). Takové studium je zacíleno na mezistátní interakci, jejím0 výsledkem je mezinárodní systém ovliv ující jednotlivé státy (Feng, Ruizhuang 2006). Hlavním p edm tem zájmu klasických realist je naopak výzkum specifického chování jednotlivých stát reagujících na vn jzí mezinárodní systém (Waltz 1979).

3.3 Obranný neorealismus¹²

Spor mezi vyrovnáváním i zv tzování moci v i ostatním stát m vedl k rozzt pení neorealismu na obranný a úto ný. Waltz (1979) za racionální chování státu nepova0uje zv tzování moci, ale spíše její vyrovnávání v i stát m ostatním v rámci mocenské rovnováhy. Bez rovnováhy jsou totiž ohro0eny hlavní atributy systému, nebo nerovnováha znamená získání p evahy jednoho nad ostatními a tím pádem jim m 0e zkodit a ohrozit jejich existenci (Barza 2008). Státy se tedy sna0í maximalizovat svou relativní bezpe nost, nikoliv relativní moc (Taliaferro 2000).

Mearsheimer (2001) definuje obranný neorealismus jako sdotahování% moci stát v i ostatním z dvodu zachování mocenské rovnováhy. Zárove nahlí0í kriticky i na samotné chápání fenoménu války obrannými realisty. Ti totiž válku považují za výsledek nejistoty a nepochopení vzájemných pot eb stát . Van Evera (1998) za primární hrozbu pro bezpe nost moderních velmocí naopak považuje je samotné, jeliko0 nejv tzí hrozba le0í v jejich tendenci p ehán t míru nebezpe í, kterému elí a odpovídat na ní kontraproduktivním zbrojením. Tato kritika spadá p edevzím na vrub úto ných realist .

¹² obranný neorealismus = obranný realismus = defensive realism.

3.4 Útočný neorealismus

V osmdesátých letech 20. století vznikla nová teorie MV – útočný realismus¹³. Jejím hlavním představitелеm se stal John J. Mearsheimer. Tento přístup v MV bude společně s neokonzervatismem zaujímat klíčovou pozici v tvorbě hypotéz a jejich následném testování.

Obranní a útoční realisté vycházejí ze shodných východisek (tab. 5), ovšem jak dále poukazují, oba přístupy se přeci jen značně liší.

Tab. 5: Shodná východiska obranných a útočných realistů

1. Boj o moc nezapírá uje lidská přirozenost, nýbrž anarchická struktura vztahů mezi státy (absence nadnárodní politické autority).
2. Každý stát kontroluje jistý objem prostředků (vojenské, ekonomické), jenž může být použit k útoku proti ostatním.
3. Státy si nikdy nemohou být jisty, zda na ně nezaútočí státy jiné.
4. Prvotním cílem států je zajistit vlastní bezpečnost a přežití.
5. Státy jsou racionálně jednajícími hráči v anarchickém prostředí.

Zdroj: Mearsheimer 2001

Mearsheimer, podobně jako Waltz, považuje za příčinu vzniku mezistátních válek anarchickou strukturu systému. Ovšem v otázce, kolik moci státy chtějí, se naopak shoduje s Morgenthauem oproti Waltzovi. Podle útočných realistů se totiž všichni aktéři snaží získat maximum moci vzhledem k ostatním – jedná se o relativní zisky¹⁴ (Mearsheimer 2001). Jinými slovy, u obranných realistů existuje snaha vyvažovat a vyrovnávat moc tak, aby byl zachován rovnovážný stav. Útoční realisté se naopak snaží maximalizovat relativní moc až do stavu hegemónického postavení mocností a změnit anarchické prostředí na neformální hierarchii, tedy na hegemónii¹⁵ (Layne 2002). Základní premisy útočného realismu jsou zachyceny v tabulce 6.

¹³ útočný realismus = útočný neorealismus = offensive realism

¹⁴ Mocenské a bezpečnostní zisky.

¹⁵ Mearsheimer definuje hegemónii jako: stát s takovou mocí, že dominuje nad ostatními státy v systému. Žádný jiný stát nemá vojenské prostředky, které by mohly proti hegemónu použít. Hegemon je v podstatě jediná mocnost v systému (Mearsheimer 2001, s. 40).

Tab. . 6: Základní předpoklady útočného realismu

1. Mezinárodní systém je anarchický
2. Žádný stát si nemůže být jistý záměry států ostatních
3. Primárním cílem každého státu je přežití v mezinárodním systému
4. Státy se chovají racionálně. Vybírají strategie, zaručující bezpečnost a přežití
5. Státy vždy vlastní určité útočné prostředky (vojenské), kterými mohou ohrozit i zničit státy ostatní

Zdroj: Mearsheimer 2001, Toft 2005

Útočný realismus zastává deskriptivní a zároveň i preskriptivní aspekt. Popisuje, jak státy jednaly v minulosti a jak budou pravděpodobně jednat v budoucnu. Ale zároveň obsahuje i preskriptivní aspekt. Státy by se měly chovat podle diktátu útočného realismu, protože ten nastiňuje nejlepší cestu k přežití v nebezpečném světě (Mearsheimer 2001, s. 11). Snepokojení z neznalosti záměrů ostatních států a sv domím, že se všechny jednotky pohybují ve svépomocném systému, nutí státy pochopit, že nejlepší cestou, jak si zajistit přežití, je stát se nejmocnějším státem v systému (Mearsheimer 2001, s. 33). Státy používají mnoho způsobů, jak posunout jazýček vah moci ve svůj prospěch; především pomocí ekonomických, vojenských a diplomatických zisků, které jiným státům způsobují ztráty. Tomuto procesu soustřeďují se říká hra nulového součtu¹⁶, přičemž cílem velmocí je tuto hru vyhrát a dominovat ostatním státům v systému (Mearsheimer 2001). Pokud se tedy státy chtějí stát mocností statusu quo¹⁷, je třeba zcela mocensky ovládnout systém. Tato logika koresponduje s racionalitou aktérů v rámci útočného realismu a tedy s neustálým bojem o získání mocenských výhod na úkor států ostatních (Taliaferro 2000). Dalším rozdílem mezi Waltzovou teorií a Mearsheimerovým útočným realismem je opačná interpretace bezpečnostního dilematu¹⁸. Obranní realisté považují za racionální jednání omezovat maximalizaci moci jednoho státu tím způsobem, aby nedocházelo ke zbrojení a spojování ostatních států do aliancí. Naopak útoční realisté zastávají názor, že relativní moc musí být maximalizována. Nejde totiž o vzrůstání moci vzhledem k minulému stavu vlastní moci, ale spíše o co nejvíce zisk mocenskou výhodou vzhledem k ostatním (Grieco 1988). Nesmí být opomenut ani fakt, že útočný realismus se na rozdíl od svého waltzovského předchůdce

¹⁶ Zisky jednoho hráče jsou ztrátou druhého.

¹⁷ Zachování současného stavu.

¹⁸ Státy se snaží zajistit bezpečnost vzrůstáním své moci, čímž zmenšují pocit bezpečnosti ostatních států, které na to odpovídají úsilím o vzrůstání vlastní moci (Barza 2008).

mnohem více dotýká problematiky ZP. V útočném realismu jsou tyto tlaky mezinárodního systému jasné a specifické, takže i ZP stát se mnohem více musí ohlížet na mezinárodní strukturu.

3.4.1 Zámořské vyvažování (*offshore balancing*)

Strategie zámořského vyvažování upíná pozornost k několika klíčovým oblastem světa, především k Evropě, industrializované Asii a k Perskému zálivu (Walt 2005). Tyto oblasti však nemusejí být kontrolovány přímo Spojenými státy (vojenské základny v oblastech), ale stačí jen zajistit, aby nespadly pod kontrolu nepřátelských velmocí, především do sféry vlivu rovnocenného konkurenta (*peer competitor*).

Již zmíněný význam dosažení hegemónického postavení v rámci mezinárodního systému představuje pro zámořské vyvažování důležitý předpoklad, avšak v postavení globálního hegemóna se doposud žádná mocnost nevyskytla. Spojené státy dosáhly, jako doposud jediné, pozice regionálního hegemóna (RH) na západní polokouli. Snahou takového státu je: zabránit mocnostem v ostatních regionech napodobení jeho úspěchu (Mearsheimer 2001, s. 41). Dle Mearsheimera (2001) RH preferuje přítomnost alespoň dvou velmocí v každém jiném regionu, protože jejich relativně malá vzdálenost je bude nutit zaměřit pozornost na sebe samé a vzdálený RH zůstane mimo bezpečnostní ohrožení. V případě vzniku potenciálního hegemóna (PH)¹⁹ a narušení regionální rovnováhy moci je RH nucen v dané oblasti intervenovat (Mearsheimer 2001). Příkladem tohoto jednání může být spojenecká invaze v Evropě proti nacistickému Německu. Zde se RH (USA) dostal do pozice zámořského vyvažovatele (*offshore balancer*). Layne (2002, s. 245) zámořské vyvažování definuje jako: strategii, založenou na přesouvání bezpečnosti, nikoliv na jejím sdílení.

¹⁹ Potenciální hegemón musí disponovat prostředky, které mu zajistí dobré vyhlídky na porážení každého protivníka (samotný stát) a případně i dvojicí států (aliance). Stát se stává potenciálním hegemónem v okamžiku, kdy se jeho podíl na celkové relativní moci v regionu pohybuje kolem 35 % a výše (Mearsheimer 2001).

3.4.2 Kontinentální a ostrovní mocnosti

Geografická poloha je podstatným atributem útočného realismu, neníli determinujícím. Mearsheimer (2001) rozděluje mocnosti na kontinentální a ostrovní, přičemž pro obě kategorie platí odlišná pravidla distribuce moci v prostoru. Za nejdelejší a neefektivnější složku vojenské moci Mearsheimer (2001) považuje pozemní armádu. Pokud se mocnost rozhodne využít pouze námořního útoku na nepřítel, existuje zde malá pravděpodobnost úspěchu (Mearsheimer 2001). Podobně nepříznivé výsledky vykázal i samotný letecký útok (Pape 1996). Pouze pozemní armáda představuje jedinou vojenskou složku, její úspěch může nastat i bez použití jiných sil (Mearsheimer 2001, s. 86). Z těchto důvodů ostrovní mocnosti disponují určitou strategickou výhodou, jelikož jsou od těchto kontinentálních odděleny zastavující silou vody (*stopping power of water*) a jejich dobytí se stává obtížným z důvodu neschopnosti uplatnit pozemní invazi. Jako příklad strategicky výhodné ostrovní polohy Mearsheimer (2001) uvádí Velkou Británii a USA. Tyto ostrovní mocnosti nikdy nebyly, alespo v novodobé historii, napadeny pozemní armádou. V případě kontinentálních mocností je situace opačná. Ty jsou díky exponované poloze a nepřítomnosti v těchto vodních plochách pod stálou hrozbou útoku nepřátelských pozemních jednotek. Takový tlak nutí státy zavázat svou vojenskou moc a vytvářet vyvažovací aliance (Levy 2010).

3.4.3 Strategie pro kontrolu agresora

Docílení globální hegemonie útoční realisté považují za iracionální a nemožné, přičemž z důvodu zastavující moci vody je nutí velmoci obklopené mořem (*insular great powers*) jednat jiným způsobem než velmoci kontinentální (Levy 2010). Pro ostrovního RH, jímž jsou v současné době Spojené státy (dříve Velká Británie), je delejší udržet status quo v jiných regionech, tedy lpít na multipolaritě a zabránit možnosti vytvoření PH (Mearsheimer 2001). Pokud RH chce udržovat multipolaritu v ostatních regionech, je od něj racionální upravit povahu úkolu vyvažování na regionální velmoci před tím vlastním, které by pro RH znamenalo intervenci. Tato strategie se nazývá předávání peřky (*buck-passing*).

Alternativní strategii v rámci útočného realismu představuje vyvažování (*balancing*), jehož úelem je zabránit hromadění moci agresora a zachovat

rovnováhu moci ve vzdáleném regionu (Mearsheimer 2001). To lze uskutečnit vyhlášením války agresorovi, vytvořením obranné aliance i balancováním agresora svými vlastními zdroji (vyzít výdaje na obranu, branná povinnost atd.). Základní myšlenka tvorby aliancí vychází ze vzájemné podpory států proti vnějšímu agresorovi a zároveň plní funkci jisté reakce států na vnější nebezpečí, především za účelem vyvážení moci agresora (Walt 2009). Toto chování států koresponduje s útočným realismem, ikavčím, že geografická blízkost a agresivní zájmy nutí ostatní státy reagovat na vnější hrozbu vznikáním své relativní moci (Walt 1990).

Strategii předávání peška Mearsheimer (2001) považuje za nejvýhodnější v multipolaritě. Naopak v bipolaritě se vyplatí svážování, jelikož zde nejsou potenciální *suck-catchers*²⁰. Ím v tzi relativní mocí PH disponuje, tím víc se před strategií předávání peška up ednost uje svážování a vytváření aliancí z d vodu moóného selhání *suck-catchers*. V p ípad , že ohrožený stát sdílí s agresorem stejné hranice, je dobré podporovat svážování (snadný p ístup k agresorovi), pokud je mezi nimi p ekáka (jiný stát, voda), vyplatí se strategie předávání peška (mocnost se cítí mén zranitelná a klidn před peška ohrožen jzím státu, nacházející se v blízkosti agresora).

Útoční realisté také zmí ují strategie, které považují za nevhodné a neú inné. První představuje *sappeasement*, kdy ohrožený stát poskytuje agresorovi ústupky a tím se snaží zabránit válce. Práv takovým chováním však agresorovi ud lí jezť v tzi chu do rozzi ování své moci a rozzi ování sféry vlivu (Mearsheimer 2001). Druhou možností je *sbandwagoning*, jen nastane spojením sil slabšího státu se siln jzím agresorem. *sBandwagoning* je podle útočných realist strategií především pro menší státy, jejichž vyhlídka na úspěch proti mocnému agresorovi jsou minimální (Toft 2005, Mearsheimer 2001).

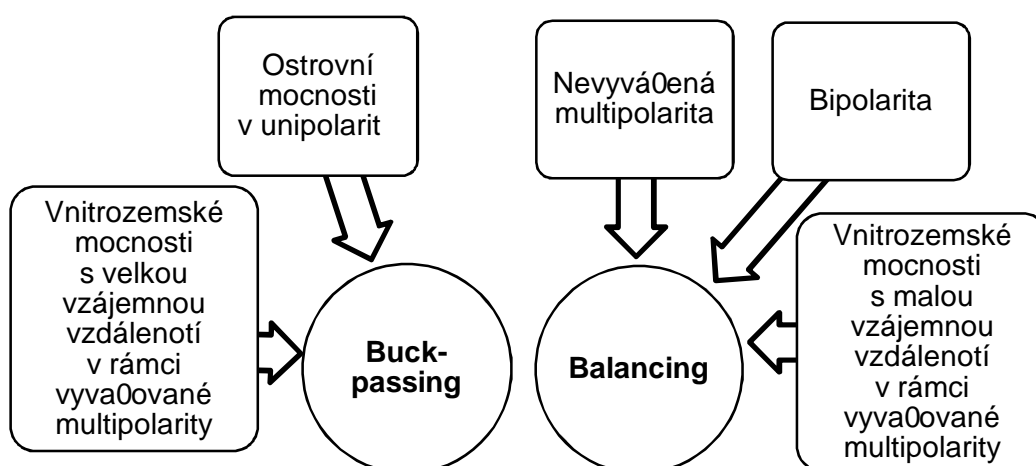
²⁰ Mocnost, na kterou je předán pešek záměrným vyvážovatelem.

3.4.4 USA v unipolárním sv t : p íle0itost pro úto ný realismus?

Konec studené války znamenal rozpad bipolárního sv ta a zahájil debatu o budoucím uspo ádání sv tového politického systému.

Waltz (1979) za vysoce stabilní uspo ádání sv tového systému považuje bipolaritu, jeliko0 je mén náchylná k válce. Naopak multipolarita je zdrojem obav z vytvo ení vyva0ovacích aliancí a celkovým pocitem strachu a ned v ry mezi státy. Podobný názor zastává i Mearsheimer (2001), který navíc rozduje multipolární systém s p ítomností a bez p ítomnosti PH (vyva0ovaná a nevyva0ovaná multipolarita). Pro lepší p edstavu o vyu0ití strategií *sbuck-passing%* a *sbalancing%* uvádím schéma . 2.

Schéma . 2: Podmínky pro vyu0ití strategie *sbuck-passing%* a *sbalancing%* dle Mearsheimera (2001)

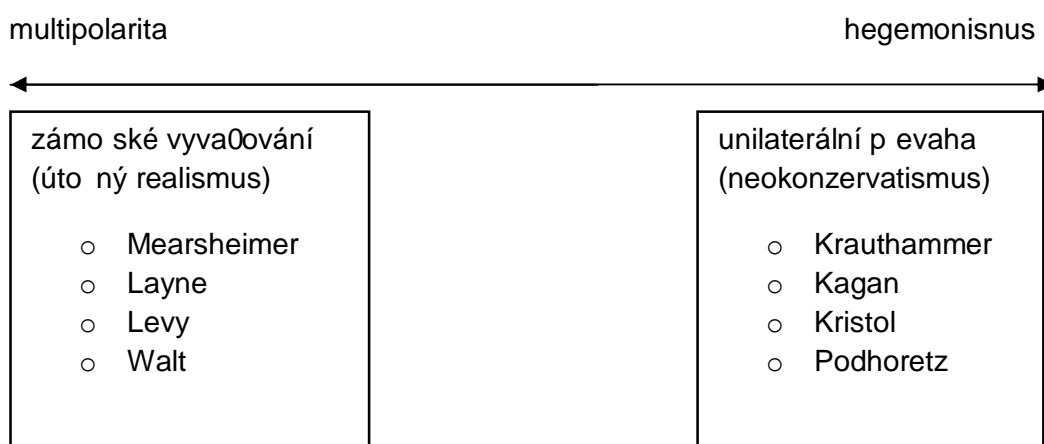
Zdroj: Mearsheimer 2001

Na p elomu 20. a 21. století je obecn p íjímaným konsensem vznik unipolárního sv tového uspo ádání, kde jediným hegemonem jsou Spojené státy. Jak si takové postavení v globalizovaném sv t udržet? Doká0ou Spojené státy vzhledem k z etelnému vzestupu jiných mocností tuto pozici nadále zastávat? Wohlforth (1999, s. 5) považuje unipolaritu za nezbytnou pro udržení americké hegemonie, ale zároveň za nejmén stabilní, jeliko0: šakákoliv velká koncentrace moci v rukou jedné mocnosti ohro0uje jiné státy, které se stále sna0í nastolit rovnováhu moci%. Krauthammer (1990) na konci studené války p edpokládal, 0e unipolární uspo ádání p etrvá nejmén další t i desetiletí. V roce

2002, kdy znovu hodnotil vývoj světového systému, byl již mnohem skeptičtější (Krauthammer 2002). Nejistota z udržitelnosti unipolarity nutí Spojené státy hledat strategie, umožňující co nejdéle zachovat americkou dominanci a vliv v mezinárodním systému. Poté však nastává v okamžiku volby praktické ZP rozhodující o udržení tohoto výsostného postavení. Dvě hlavní realistické strategie 21. století – *preponderance* a *offshore balancing* – představují dva odlišné póly, jejich rozdíl zachycuje schéma 3. Spolu představují za vlastní neokonzervativci (viz dále), jejich ideologie podporuje prosazování amerických hodnot a demokracie v zahraničí i za cenu války (Vaisse 2010). Odmítají multipolární svět uspořádání ze strachu o bezpečnost USA a ztráty hegemonie ve světě. Útoční realisté, jak již bylo zmíněno, naopak preferují *offshore balancing*, jelikož ve světě neexistuje mocenský vyzyvatel, který by mohl Spojené státy ohrozit. Pro bezpečnost USA bude tedy nejracionálnější, spokojí-li se s pozicí regionálního hegemona v západní hemisféře a zajistí bezpečnosti v ostatních částech světa přesune na bedra regionálních mocností (Barza 2008). Unipolarita je totiž do budoucna neudržitelná, a proto využití strategie *offshore balancing* představuje nejvhodnější volbu ve vznikajícím multipolárním světě (Layne 1997). Walt (2005, s. 223) je přesvědčen, že: „spoleknutím se na regionální mocnosti dojde ke snížení možnosti zavlečení Spojených států do zbytečných konfliktů“.

Útočný realismus není schopen nalézt odpovědi na veškeré otázky vycházející ze světové politiky, protože se mohou objevit případy, pro něž tato teorie nepředstavuje jednoznačné vysvětlení. V tomto případě přicházejí na řadu další teorie MV, poskytující přesnější interpretaci (Mearsheimer 2001).

Schéma 3: Velké strategie 21. století pro americkou zahraniční politiku

Zdroj: Barza 2008

3.5 Neokonzervatismus

Zahraniční politika USA nemůže být vysvětlena pouze za pomoci teorií MV, jelikož svou roli zde hrají rozdílné prezidentské doktríny, strategie, politické směry a ideologie²¹. Vzájemné vztahy těchto složek jsou základem americké ZP, jejichž analýza přesahuje rámec této práce. Vzhledem ke zpracovávané případové studii považuji za vhodné zaměřit pozornost na neokonzervativní ideologii, která do jisté míry mohla ovlivnit administrativu George W. Bushe při rozhodování o intervenci v Iráku.

3.5.1 Neokonzervativní zásady a ideje

Časté spojování pojmu neokonzervatismu s ideologií není zcela přesné. Jedná se spíše o určitý soubor přesvědčení a postojů vycházejících z historické zkušenosti (Krejčí 2009). Neokonzervativci své toto chápou jako prostor, kde dobro zápasí se zlem (Kagan 1998). Součástí neokonzervatismu sdílí soubor základních principů, které definují jejich interpretaci zahraniční politiky USA. Vaisse (2010) je rozdělil do čtyř kategorií:

- Světová pévaha

Kagan (1998) postavil Spojené státy do role *šbenevolentního hegemonu*. Albrightová (2003), považována za *šiberálního jestába* definovala USA jako *šnepostradatelný národ*. Huntington (1993, cit. v Kagan 1998, s. 26) obavu nad možnou ztrátou americké pévahy ve světě vyjádil slovy, že: *šsvět bez americké pévahy bude světem plným násilí, zmatku a zároveň bude méně demokratický*. Výše uvedené tvrzení Vaisse (2010, s. 4) shrnul slovy, že: *šamerická pévaha znamená ztští a nad ní pro zbytek světa, nebo si neklade za cíl dobýt a utlaovat, ale spíše osvobozovat a zajižovat demokracii*.

²¹ Ideologií je chápána soustava názorů, postojů, hodnot a idejí založených na formulování politických a podobných zájmů určité skupiny.

- Unilateralismus

Tento předpoklad vychází z jednostranného jednání USA při zajištění míru a bezpečnosti ve světě. Neokonzervativci zpochybují důležitost, nezbytnost i demokratickost multilaterálních organizací a smluv, jakými jsou OSN, i smlouvy o zákazu biologických zbraní (Vaisse 2010). Nedůvěra v důležitost těchto institucí a dokumentů vychází z faktu, že starobné státy²² nejsou ochotné závazky dodržovat a právo veta mají i státy nedemokratické (například Írán). Pokud se svět ocitne v mezinárodní krizi, je nezbytné sáhnout po unilaterálním jednání, jelikož multilateralismus v tomto případě selhává a stává se neefektivní (Krauthammer 2002). Pokud si Spojené státy chtějí tuto pozici ve světě udržet, musí v něm hrát aktivní roli – bránit své zájmy a formovat mezinárodní systém k obrazu svému (Kagan 2008).

Kristol a Kagan (1996) unipolaritu chápou jako nutnou podmínku pro zajištění americké bezpečnosti a zároveň jí umožní lépe udržovat světový mír. Tento argument je pro realisty nepřijatelný – unipolarita je dlouhodobě neudržitelná a je třeba zaměřit pozornost na rovnováhu moci ve světě (Waltz 1979, Van Evera 1998). Model, který neokonzervativci preferují v kolektivních jednáních, je vytvoření jakési koalice ochotných států, jež bude svolná následovat americké vedení v zahraničních intervencích. Boot (2004) však neokonzervativce za unilateralisty nepovažuje a poukazuje na jejich stálou snahu získávat podporu multilaterálních organizací v ozbrojených konfliktech.

- Militarismus

Pro udržení převahy v mezinárodním systému a zachování možnosti jednat unilaterálně potřebují Spojené státy významnou vojenskou sílu. Neokonzervativci, podobně jako realisté, vidí v hobbesovském světě, kde státy a vojenská síla zastávají nejdůležitější význam (Vaisse 2010). Vojenskou moc považují za nejdůležitější složku zahraniční politiky a navíc jako základní faktor vztahů mezi státy. Udržení pozice vojenského hegemona chápou jako nutnost pro prosazování změn režimů a uspořádání světového pořádku (Kristol 2003).

²² Irák, Írán, Severní Korea, Libye, Kuba a Súdán

- Demokracie

Neokonzervativci podporují mocenské prosazování nejdříve amerických hodnot – demokracii a svobodu (Krejčí 2009). Proto nemohou ponechat náhodou vývoj svobody a lidských práv, jelikož by se moci mohly chopit autoritářské vlády (Vaisse 2010). Realisté naopak argumentují tím, že autokracie a demokracie se v mezinárodním systému chovají víceméně totožně. Vždy jim jde o získání co nejvíce moci. Díky tomuto předpokladu mohou Spojené státy spolupracovat jak s demokratickými, tak i nedemokratickými vládami. Avšak neokonzervativci za zdroj zření válek a terorismu považují právě autoritářské režimy, proti nimž je vedení války oprávněné z důvodu zajistění bezpečnosti a prosazování demokratických hodnot ve světě (Vaisse 2010).

3.5.2 Vliv neokonzervativců v administrativě George W. Bushe

Vaisse (2010) ve své práci *Why neoconservatism still matters (2010)* nevnuje dostatečnou pozornost náklonnosti neokonzervativců vůči Izraeli. Pro tuto práci je však nadměrně důležitá, jelikož síla neokonzervativního hnutí v administrativě George W. Bushe byla ovidná a je pravděpodobné, že z ní plynuly podněty pro formování zahraniční politiky USA na Středním východě. S nástupem Bushe do prezidentského úřadu se očekávala stídnější a realistická politika, jež si bude zahrávat s izolacionismem (Barza 2003b). Události 11. září 2001 však radikálně změnily směr zahraniční politiky USA. Teroristické útoky, zření antraxu, informace o snaze bin Ládina získat zbraně hromadného ničení a v neposlední řadě zprávy o krutosti Saddáma Husajna vzbudily nejistotu a strach z mezinárodního prostředí (Hoder, Ocelík 2010). Obava z nových hrozeb vyvolala, dle mnohých pozorovatelů, přiklon umírněných členů administrativy (Powell, Rice) k silovým konceptům navrhovanými konzervativci (Chenney, Rumsfeld) a především neokonzervativci (Wolfowitz, Libby, Perle, Abrams, Feith), pro které je ochrana Izraele prioritou (Petras, 2009). Barza (2003a, s. 48) tvrdí, že: „neoimperialisté získali – také díky zloku z 11. září – v prezidentovské administrativě převahu nad multilateralisty typu Colina Powella“.

Neokonzervativci se tedy otevřeli dveřem k využití svého pojetí bezpečnostní politiky. Významná publikace pocházející z neokonzervativních kruhů – *A Clean Break: A new strategy for Security the Realm (1996)* –

navrhovala možnost vyprovokovat se s arabskou nevolí v Izraeli pomocí změny mocenské rovnováhy v oblasti svržením Saddáma Husajna (Barza, 2003b). Zároveň by tak došlo ke snížení vlivu Sýrie v regionu a především k převedení mocenské rovnováhy ve prospěch Izraele (Barza, 2003b). Obdobné prvky obsahovala i další listina z roku 1997. Projekt pro nové americké století (PNAC) je podepsán nejen již zmíněnými neokonzervativci, ale také republikány Dickem Cheneyem a Donaldem Rumsfeldem (Barza, 2003b). Tyto a další dokumenty jsou často spojovány s proizraelskou lobby, které vnují pozornost v jedné z podkapitol práce.

3.6 Hypotézy

Následující hypotézy slouží k formulaci předpokladů, které vedly ke spojenecké intervenci v roce 2003.

Útočný realismus:

- H1:** Irák se ocitl v pozici potenciálního regionálního hegemona, což si vynutilo vojenskou intervenci USA
- H2:** Udržení americké pozice *számo ského vyva0ovatele* a následné uplatnění strategie *sbuck-passing* nebylo možné z důvodu nepřítomnosti jiné mocnosti schopné vyva0ovat Irák.
- H3:** Irák představoval pro bezpečnost USA skutečnou hrozbu, především z hlediska vývoje zbraní hromadného ničení, možnosti teroristických útoků a v neposlední řadě nepředvídatelnosti samotného chování Saddáma Husajna. Spojené státy díky těmto hrozbám byly nuceny intervenovat i bez mandátu OSN.

Neokonzervatismus:

H4: USA byly nuceny vojensky zasáhnout proti autoritá skému státu, jeliko0
dozlo k ohro0ení bezpe nosti jediné fungující demokracie v regionu .
Izraele.

H5: Spojené státy byly p i intervenci primárn motivovány ideologickými
hledisky, pokud platí, 0e: Po invazi se pokusily maximáln omezit vliv
starých vládnoucích struktur, tj. p etvo it vnitropolitické uspo ádání do té
míry, aby odpovídalo demokratickým ideál m i p es to, 0e by to
znamenalozvýšení náklad na okupaci. Indikátorem takového postupu je
snaha vylou it bývalé elity ze správy zem , rozpuzt ní armády, policie
apod.²³

H6: Implementace demokracie v Iráku zp sobila vzeobecné zhorzení vztah
USA se státy v regionu a zap í inila nezájem podpory demokratizace
v ostatních zemích. Tato nelibost se následn projeví vzestupem
islamistických radikálních skupin, zvýšením pravd podobnosti
teroristických útok proti USA, vypovídáním amerických základen apod.²⁴

²³ K takovému postupu dozlo v pora0eném N mecku po roce 1945. Pokud by cílem byl pouze ekonomický profit, i geopolitický zisk, pak by tak dramatické vnit ní zm ny z ejm nebyly t eba.

²⁴ Potvrzení této hypotézy podporuje teorii úto ného realismu. Vyvrácení hypotézy naopak znamená vliv neokonzervatismu.

4. EMPIRICKÁ ČÁST PŘÍPADOVÁ STUDIE OPERACE IRÁCKÁ SVOBODA

Následující kapitola se již naplno vnuje samotné intervenci v Iráku a klade si dva základní cíle. Tím prvním je možnost interpretovat ZP Spojených států v Iráku pomocí útočného realismu nebo neokonzervatismu. Druhým cílem je vysvětlení příčin a následků invaze v Iráku pro samotné Spojené státy a Střední východ.

Operace Irácká svoboda, která tvoří empirickou bázi této práce, začala 20. března 2003 a skončila 1. května svržením režimu Saddáma Husajna a strany Baas. Do invaze se zapojilo 148 000 amerických, 45 000 britských, 2000 australských a 149 polských vojáků (Carter 2005). Dobití Bagdádu trvalo pouhých 21 dní, navíc s minimálními ztrátami na životech spojeneckých vojsk. Již v prosinci 2003 byl zajat Saddám Husajn, avšak ke zvolení nové irácké vlády došlo až v roce 2005. Úspěšnou úvodní část intervence však vystřídala vleková se nestabilita iráckého státu potýkajícího se s občanskou válkou mezi šíity a sunnity, humanitární krizí a pokračujícími útoky teroristů. Přítomnost amerických a dalších sokupních jednotek se v důsledku irácké nestability protáhla na více jak 7 let. Pro více informací o intervenci viz Pitt, Ritter (2002); Bamford (2005); Keegan (2005); Watts (2009) atd.

Bushova administrativa předložila několik zásadních argumentů pro uskutečnění intervence a svržení Husajnova režimu. Ty vyplývaly především z možnosti (jakkoliv jen nepřímo) ústati Iráku na teroristických útocích z 11. září 2001, z vlastnictví chemických, respektive biologických zbraní a z hrozby iráckého jaderného programu (BBC News, cit. v Cheney 2002). Tyto oficiální důvody, jakož i smysluplnost celého podniku, se však již od samého počátku dostaly pod palbu kritiky jak z pozic laické veřejnosti, tak (a to v neobvyklé shodě) z pozic předních akademických odborníků (viz Mearsheimer et al. 2002)²⁵.

Díve než přistoupím k rozboru první hypotézy, vymezím hranice zkoumaného regionu.

²⁵ Uvedený dokument obsahuje 33 jmen významných odborníků z nejprestižnějších amerických univerzit.

4.1 Vymezení regionu

Pojem Blízký východ, s nímž bylo operováno, je z hlediska geografického velice obtížně vymezitelný. Dochází v něm k určení smezování označení oblasti, nejast ji v podobě Stedního východu, Orientu atd. Obecně však platí, že termín Stední východ (*Middle East*) používá v anglických textech a Blízký východ stále zůstává nejpoužívanější v tuzemské literatuře (Kropáček 1999). Například Keddie (1973) oblast Stedního východu vymezil na základě list fyzicko-geografických prvků (pohoří, semi-aridní oblasti).

Jedním z klíčových kritérií vymezení vlastního zájmového regionu bude vojenská moc států sousedících s Irákem. Tento indikátor v rámci útočného realismu představuje elementární složku, umožňující analyzovat případné vojenské ohrožení USA, pravděpodobnost vytvoření PH, tvorbu aliancí atd. S ohledem na teorii útočného realismu u jiných užijí vymezení regionu nebylo je možné v odborné literatuře. Jedná se o následující státy: Izrael, Irák, Írán, Jordánsko, Kuvajt, Spojené arabské emiráty (SAE), Saudskou Arábii a Sýrii (mapa Stedního východu, viz příloha 1). Tímto krokem zvýšim možnost Iráku získat nutný 35% podíl relativní moci pro získání pozice potenciálního hegemona v regionu. Pravděpodobnost dosažení požadovaného podílu by výrazně klesla v případě zalenení sousedního Turecka, jež vlastní významné vojenské kapacity. Použití vojenských prostředků a samotná angažovanost této země v blízkovýchodních konfliktech není příliš pravděpodobná a proto tento stát do analýzy nezahrnuji. Vymezení navíc odpovídá premise útočného realismu, která se v rámci geograficky blízkých států lépe testuje (Mearsheimer 2001).

Příloha 2. 5 zahrnuje státy Stedního východu, pro které jsem zpracoval údaje o počtu armád, velikosti výzbroje a další statistická data²⁶.

Následující řádky vnují vývoji vzájemných mezinárodně-politických vztahů mezi státy definovaného regionu od začátku sedmdesátých let až do americké intervence v Iráku 2003.

²⁶Jedná se o následující státy - Bahrajn, Irák, Izrael, Írán, Jemen, Jordánsko, Katar, Kuvajt, Libanon, SAE, Saudská Arábie, Sýrie a Omán.

4.2 Zahrani ní politika na St edním východ

P i bližím pozorování ZP stát St edního východu není možné p ehlédnout vliv Iráku a Íránu, jejichž p sobení na utvá ení ZP stát ostatních je zcela z ejmé. Práv tyto dv regionální mocnosti a jejich aktuální síla ovliv ují chování stát a tvorbu aliancí v regionu. V tabulce . 7 jsou zachyceny aliance, jež primárn sloužily k vyvaování Iráku, respektive Íránu.

Tab. . 7: Výb r aliancí Jordánska, Saudské Arábie a Sýrie v období 1971 Ě 1991

asové rozp tí	Jordánsko	Saudská Arábie	Sýrie
	aliance		
1971. 74	Írán	Írán	Oádná
1975. 78	partnerství s Irákem a Íránem	partnerství s Irákem a Íránem	Irák
1979. 81	Irák	Irák	Írán
1982. 86	Irák	Irák	Írán
1987. 90	Irák	Irák	Írán
1990. 91	Irák	protiirácká koalice	protiirácká koalice

Zdroj: Gause 2003

Jordánsko: Islámská revoluce v Íránu roku 1979 vyvolala v Jordánsku strach z jejího dalšího z í ení, ímž došlo k nastartování výrazn jí spolupráce s Irákem (Gause 2003). Díky této události došlo ke zhorzení vztah se Sýrií a samoz ejm í s Íránem. Po irácké invazi do Kuvajtu se Jordánsko rozhodlo vztahy s Irákem nep eruzit, ale samotnou intervenci kritizovalo (Gombár 2001). Následné zlepšení vztah s USA nastalo podepsáním mírové smlouvy s Izraelem v roce 1994 (Gombár 2001).

Sýrie: Po nástupu Saddáma Husajna do prezidentského ú adu v roce 1979 se Sýrie zam íla na zlepšování vztah s Íránem (Gombár 2001). Za irácko-iránské války práv tato spolupráce napomohla Sýrii omezit možnost konfrontace s Irákem, což bylo a stále je jedním z primárních pilí syrské náklonnosti k Íránu (Gause 2003). V dob napadení Kuvajtu Irákem stála Sýrie pochopiteln po boku protiirácké koalice. Svou roli zde sehrál fakt, že sám prezident Hafíz al-Asad stál p ed hrozbou svržení svého baasistického²⁷ režimu ze strany USA (Gombár 2001).

²⁷Socialistická strana arabské obrody.

Saudská Arábie: Chování Saudské Arábie v procesu vytváření partnerství je možné definovat preferováním vztahů s režimy podporovanými Spojenými státy (Gause 2003). Po svržení iránského záha přizlo na zlepzování vztahů s Irákem. Tato spolupráce trvala víceméně až do irácké okupace Kuvajtu. V roce 1990 byl mezi Saudskou Arábií a Irákem podepsán pakt o neútočení, ovšem invaze do Kuvajtu Saudskou Arábií přiměla požádat o ochranu Spojených států a začala pracovat na zlepšení vztahů s Iránem (Kropáček 1999).

Po pádu SSSR se v oblasti vytvořilo určité mocenské vakuum, jež rychle zaplnily Spojené státy americké (Brzezinski 1999). Následně došlo téměř ve všech státech k zlepšení vztahů s USA, což platí především o Saudské Arábii, Jordánsku a Sýrii (Gombár 2001). Po porážce Saddáma Husajna ve válce v Perském zálivu Irák víceméně ztratil možnost ovlivňovat události na Středním východě, především díky poklesu ozbrojených sil a ekonomickým sankcím ze strany USA (Kropáček 1999). Tento fakt do značné míry napomáhal růstu vlivu Íránu v oblasti. Ten si podporou hnutí Hizballáh a dalších zúitských organizací znepřátelil Libanon a Jordánsko, zcela antagonistické postoje zaujímá vůči Izraeli. Na otázku, zda režim Saddáma Husajna představoval ohrožení regionální mocenské rovnováhy, či dokonce hrozbu pro samotné Spojené státy, se pokusím najít odpověď v následující kapitole.

4.3 Irák jako potenciální hegemon?

H1: Irák se ocitl v pozici potenciálního regionálního hegemona, čímž došlo k narušení mocenské rovnováhy a k následnému ohrožení bezpečnosti USA.

H2: Udržení americké pozice *számo ského vyva0ovatele* a následné uplatnění strategie *sbuck-passing* nebylo možné z důvodu nepřítomnosti jiné mocnosti schopné vyvažovat Irák.

Snaha Iráku získat postavení regionální mocnosti za vlády Saddáma Husajna vyvolala jistou pozornost a obětnost ostatních států v regionu. Největší překážkou naplnění Saddámovy snu byl Írán, především po islámské revoluci v roce 1979. Vojenská síla Iráku v 80. letech 20. století značně výrazně stoupat a samotný Írán ji nedokázal této hrozbě úspěšně čelit. Před intervencí do Kuvajtu v roce 1990 Irák vlastnil značné vojenské kapacity představující pro mocenskou rovnováhu na Středním východě skutečnou hrozbu.

Při hodnocení nutnosti zásahu USA proti Iráku v roce 2003 považuji za vhodné komparovat mocenský potenciál Iráku v letech 1989 a 2000, tedy před samotnými intervencemi. Za tímto účelem byly vytvořeny tabulky 8 a 9, v nichž jsem rozdělil relativní moc regionu do dvou skupin. Tu první zastupuje moc komplexní, zahrnující HDP a počet aktivních vojáků. Druhá skupina, demonstrující útočnou moc, obsahuje údaje o počtu letadel a tanků. Tabulka 8 ukazuje celkový počet příslušníků iráckého vojska v roce 1989, jenž neprevyzoval stav armád ostatních. Co se týče vojenské techniky, tak i zde Irák vykazoval značnou převahu. Této převaze mohl konkurovat pouze Izrael, zcela jistě disponující celkově kvalitnější výzbrojí a velice bojeschopnou armádou. Možnosti Izraele zasahovat do stability regionu byly však značně omezené, především díky nepřátelským vztahům s těmi zeměmi států regionu. Íránská vyvažovací schopnost byla v tomto období nízká, zejména díky malému počtu tanků a letadel.

Tab. . 8: Distribuce moci v regionu v roce 1989

Stát	Komplexní moc			Útočná moc		
	HDP (mld. \$)	Počet aktivních vojáků	Relativní komplexní moc (%)	Taktická letadla	Tanky	Relativní útočná moc (%)
Irák	58,5	1 000 000	22	635	5 500	34
Írán	447,3	504 000*	41	180	500	4
Izrael	39,9	645 000	14	514	4 288	26
Jordánsko	3,8	85 250	2	104	1 131	6
Kuvajt	23,1	20 300	2	23	24	0
SAE	26	44 000	3	68	131	1
Saudská Arábie	78,5	67 500	7	139	550	4
Sýrie	20,3	404 000	9	482	4 000	25
	697,4	2 770 050	100	2 145	16 124	100

Zdroj: The Military Balance 1990 . 1991

Poznámka: Metodika výpočtu vzhledem k rozdílným jednotkám jednotlivých složek komplexní moci bylo nutné spočítat relativní procentuální podíl každé složky zvlášť. Následně došlo k součtu těchto procentuálních podílů (HDP a vojsko). Pomocí aritmetického průměru jsem vypočítal relativní podíl na komplexní a útočné moci jednotlivých států.

* zahrnutí i rezervisté

Jak jsem již zmínil, Mearsheimer (2001) za potenciálního hegemona považuje stát, disponující přibližně 35 % relativní regionální moci²⁸. Levy a Thompson (2005) tento práh dokonce snižují na 33 %. Z empirických výsledků v tabulce . 8 vyplývá, že Irák v roce 1989 disponoval 22% podílem na celkové komplexní moci v regionu. Tato hodnota sama o sobě nepředstavuje, dle teorie útočného realismu, hrozbu pro regionální rovnováhu moci a neindikuje možný vznik potenciálního hegemona. Nicméně Irák disponoval nejenou armádou, jejíž relativní podíl na celkovém počtu vojáků v regionu činil 36 %. V případě relativního podílu na útočné moci (RPÚM) je již nutné vzít v potaz značnou relativní moc Iráku v regionu. Hodnota se totiž pohybovala kolem 34 %, na samotné hranici definující možnost vytvoření PH.

Pokud za rozhodující proměnnou budu považovat RPÚM Iráku, navíc s podporou nejenou armády v regionu, obavy z narušení mocenské rovnováhy a možnosti vzestupu PH byly oprávněné. Vzhledem k vojenské síle, agresivnímu chování vůči sousedním státům a samotným ambicím Saddáma Husajna vytvořit z Iráku regionální mocnost, byl zásah USA z pohledu teorie

²⁸ Relativní moc států Mearsheimer (2001) demonstrová na příklad Německa před první světovou válkou, kdy se jeho podíl na relativní moci v Evropě pohyboval kolem 40 %. V roce 1940 Německo vlastnilo 36 % relativního evropského bohatství, přičemž Sovětský svaz pouze 28 %.

úto něho realismu racionální volbou. Zároveň nebylo možné uplatnit strategii *sbuck-passing* z důvodu nepřítomnosti jiného státu schopného vyvažovat moc Iráku a v důsledku toho se Spojené státy musely vzdát role samotného vyvažovatele. Z hlediska distribuce moci bylo možné region považovat za multipolární a zároveň nebalancovaný vzhledem k výrazné irácké vojenské převaze. Toto rozložení moci dle Mearsheimera (2001) nejvíce inklinuje k rozpoutání války, což opět podporuje nutnost vnějšího zásahu.

V případě druhé intervence v roce 2003 bylo rozložení moci v regionu výrazně odlišné. Irák pod vlivem hospodářských sankcí, izolovanosti a strukturálních problémů výrazně oslabil po stránce vojenské a ekonomické. Vzestup se naopak projevil v případě Kuvajtu, Íránu a Saudská Arábie. Silnou armádu si stále udržovala Sýrie a pochopitelně také Izrael, který navíc disponoval největší relativní mocí v regionu (tab. 9). Díky těmto a dalším faktorům Irák po intervencích USA nezaujal pozici PH, jelikož dosáhl pouze 12% podílu na relativní komplexní moci v regionu. Navíc s pouhým 15% RPÚM mohl jen těžko způsobit narušení mocenské rovnováhy, o čemž hovoří i fakt, že Jordánsko, Sýrie a Saudská Arábie rozhodně nepovažovaly Irák za bezpečnostní hrozbu (Gause 2003).

Tab. 9: Distribuce moci v regionu v roce 2000

Stát	Komplexní moc			Útočná moc		
	HDP (mln. \$)	Počet aktivních vojáků	Relativní komplexní moc (%)	Taktická letadla	Tanky	Relativní útočná moc (%)
Irák	15,4	424 000	12	310	2 200	15
Írán	99	513 000	21	237	1 565	11
Izrael*	107	588 500	24	410	3 930	27
Jordánsko	7,6	100 240	3	101	1 058	7
Kuvajt	33,4	15 500	4	54	150	1
SAE	58	65 000	6	65	411	3
Saudská Arábie	185	126 500	21	334	315	4
Sýrie	13,8	321 000	9	464	4 700	32
	519,2	2 153 740	100	1975	14 329	100

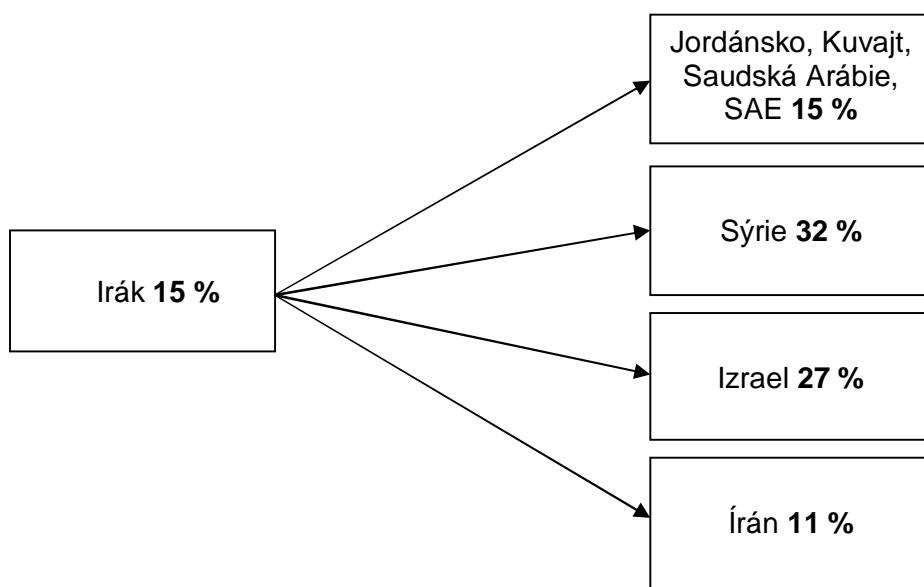
Zdroj: The Military Balance 2001 - 2002

Poznámka: Metodika výpočtu vzhledem k rozdílným jednotkám jednotlivých složek komplexní moci bylo nutné spočítat relativní procentuální podíl každé složky zvlášť. Následně došlo k součtu těchto procentuálních podílů (HDP a vojsko). Pomocí aritmetického průměru jsem vypočítal relativní podíl na komplexní a útočné moci jednotlivých států.

*zahrnutí i rezervisté

Na rozdíl od situace před první válkou v Perském zálivu je možné hovořit o balancované multipolaritě, v jejím rámci je region méně náchylný k válkám díky rovnoměrnému rozložení vojenských kapacit (Mearsheimer 2001). Při takovém rozložení sil tudíž strategie předávání peška mohla fungovat. Otázkou však zůstává, jaká mocnost či aliance by tuto funkci zastala. V případě iráckého pokusu o narušení mocenské rovnováhy v regionu by Husajn zcela jistě měl silným vyvažovacím aliancím, jež slouží k uplatnění strategie předávání peška. Schéma 4 naznačuje hypotetické vyvažovací aliance a jejich podíl na relativní vojenské moci (taktická letadla a tanky).

Schéma 4: Teoretické aliance proti Iráku v závislosti na relativní útočné moci v roce 2000

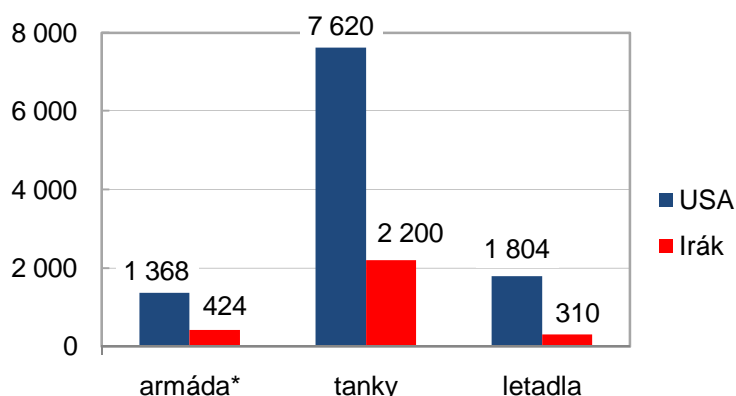
Zdroj: viz tabulka 9

V roce 2000 bylo nutné vytvořit pouze jednu vyvažovací alianci. Sýrie a Izrael disponovaly podstatně větší relativní útočnou mocí a dokázaly by Irák vyvažovat samy. Pokud jde o Írán, zde se již o jasné předevaze mluvit nemůžeme. Vlastnil menší počet letadel a tanků, ale na druhou stranu disponoval početní armádou. Pravděpodobnost iráckého útoku na islámskou republiku tudíž byla, i díky trpké zkušenosti z irácko-iránské války, velice nízká. Otázkou však zůstává, co by způsobil i hypotetický útok Iráku na Saudskou Arábii, a jaké následky by jeho úspěch v této agresi vyvolal mezi ostatními mocnostmi. Pravděpodobnost

takového aktu je ovšem mizivá díky mnoha faktorům. Irák v roce 2000 neovlastnil dostatek vojenských a ekonomických kapacit k dobití tak významného hráče na zachovanci Středního východu, jakým Saudská Arábie bezpochyby je. Rijád sice operuje s podstatně menší armádou, která je podstatně modernější než irácká (The Military Balance 2001). Avšak v případě iráckého úspěchu by moc Saddáma Husajna již mohla představovat impuls pro USA opustit roli zámožného uvažovatele a snažit se zachovat svou energetickou bezpečnost intervencí.

Nicméně je zcela zřejmé, alespoň co se týče armády a konvenčních zbraní, že pro samotné Spojené státy nemohl Irák představovat jakoukoliv bezpečnostní hrozbu. Graf 1 demonstruje naprostou vojenskou převahu ve prospěch USA.

Graf 1: Celkový počet vojáků (bez rezervistů), lehkých tanků a letadel Spojených států a Iráku v roce 2000

Zdroj: The Military Balance 2001 . 2002
* počet vojáků v tisících

První hypotéza je proto vyvrácena. Irák se v roce 2003 neocítil v roli potenciálního hegemona a mocenská rovnováha v regionu byla mnohem pevnější než při irácké agresi proti Kuvajtu. Americká intervence v roce 2003 nemohla být v případě regionálního konfliktu interpretována pomocí teorie útopeného realismu, jelikož nenastaly okolnosti, za kterých byl vzdálený regionální hegemon nucen v jiném regionu zasahovat.

Druhá hypotéza velice úzce souvisí s hypotézou první a také se jí nepodařilo potvrdit. Strategii *sbuck-passing* bylo možné aplikovat, navíc se Spojené státy nemusely spoléhat pouze na svého nejtěžšího regionálního spojence v podobě Izraele.

H3: Irák představoval pro bezpečnost USA skutečnou hrozbu, především z hlediska vývoje zbraní hromadného ničení, možnosti teroristických útoků a v neposlední řadě nepředvídatelností samotného chování Saddáma Husajna. Spojené státy díky těmto hrozbám byly ochotny intervenovat i bez mandátu OSN.

Jedním z hlavních argumentů, jimiž Spojené státy americkou intervencí v Iráku ospravedlnily, byl irácký jaderný program a s ním spojená výroba zbraní hromadného ničení (ZHN). Tyto zbraně mohly být namířeny proti samotným Spojeným státům, což administrativa George W. Bushe v úádném případě nehodlala připustit a raději zahájila preemptivní útok (Flibbert 2006). Flibbert (2006) označuje samotný akt preemptivní války, který dosud nikdy nebyl v takovém měřítku aplikován, jako jistý způsob chování dle teorie útočného realismu. Díky iráckým ZHN mohla být narušena nejen mocenská rovnováha na Středním východě, ale jejich ničivá síla mohla ohrozit i samotné Spojené státy (Guney, Gokcan 2010). Tento strach o svou vlastní bezpečnost nutil Spojené státy jednat unilaterálně a pouze za pomoci sochetných států. Zbraně hromadného ničení, jak je již známo, se však v Iráku nenazly.

I v případě, že by Saddám Husajn ZHN skutečně hodlal použít, nelze automaticky předpokládat jejich namíření proti USA. Iásto bylo poukazováno na Husajnovu iracionální chování a na ochotu ZHN použít. Mearsheimer a Walt (2003) zauímají k těmto výrokům skeptický postoj a poukazují na diktátorovu vypoítavost, pragmatičnost a trpělivost. Husajn, dle Karshe a Rautsiho (1996, s. 10), vnímal svět jako: násilné a nepátelské prostředí, v němž vládne vlek vlastnímu přežití. Toto smýšlení o životě je typicky hobbesovské, kde je válka stálým jevem a nejvyšším cílem pro lovka je zůstat naživu a u moci. Jelikož nebezpečí íhá vzude a nikomu se dle Husajna nedá vyít, je nutné vyvolávat v protivnících strach, díky němuž se neodváí zaútoit (Karsh, Rautsi 1996).

Husajn rozpoutal dvě války: proti Íránu v roce 1980 a proti Kuvajtu roku 1990. Toto jednání, dle Mearsheimera a Walta (2003), bylo velice vzdálené od lehkomyšlnosti. Oba útoky se uskutečily v době iráckého ohroení a Husajn zároveň nabyl přesvědčení, že obě napadené země se nezmou na silný odpor. Írán navíc neskrýval snahu svrhnut svtský baasistický režim a i samotného Husajna. Do útoku proti Íránu nevedla Husajna dobytá bezpečnost, ale strach (Karsh, Rautsi 1996, s. 154). A koliv cena války převýzila Saddámovo očekávání, udržel se u moci a znemočil Írán stát se jedinou regionální mocností.

Útok na Kuvajt byl veden podobnými úmysly. Saddám disponoval nejvyšší armádou v regionu, ale zároveň se cítil opotranitelný. Kuvajt totiž produkoval více ropy, než stanovovaly limity organizace OPEC (Organizace zemí vyvážejících ropu), což snižovalo světové ceny ropy, na čemž Irák tratil. Kuvajt

zároveň odmítal Iráku odepsat dluh z období irácko-iránské války (Mearsheimer, Walt 2003). Saddám se domníval, že intervence nevyvolá v západním světě významnější pozornost a pobouření. V tom se však přepočítal. Ani drtivá porážka ve válce v Perském zálivu však Husajna nepřinutila použít chemické zbraně ve snaze zvrátit průběh války. Možná i tento fakt mu napomohl k udržení pozice iráckého vůdce až do roku 2003.

Byl Husajn ochoten použít ZHN proti Spojeným státům? Na základě výše zmíněných postřehů není tato možnost příliš pravděpodobná. Ano, Husajn chemické zbraně již využil. Bylo to však proti Kurdům a Íráncům, kteří proti takovému útoku byli bezbranní. Husajn si byl dobře vědom, že pokud ZHN namíří proti USA, a dokonce proti Izraeli, vyvolá to masivní odplatu, díky které udržení prezidentského úřadu nadále nebude možné. A takovou možnost nehodlal riskovat. Obavy také panovaly z možnosti Husajnova využití ZHN k zastrazování a vydírání. Tato eventualita však funguje pouze v případě vydírání států, které ZHN nevlastní, což rozhodně není případ Spojených států (Mearsheimer, Walt 2003). Guney a Gokcan (2010) spíše poukazují na možnost, že ZHN přestavovaly ohrožení pro Izrael, nikoliv pro samotné Spojené státy²⁹.

Napojení Iráku na teroristické útoky provedené 11. září 2001 doposud nebylo prokázáno, i když najít toto pojítko bylo nadměrně náročným úkolem. Mearsheimer a Walt (2003) vyjádřili jisté pochyby o možnosti jakékoliv spolupráce mezi Irákem a teroristickou skupinou al-Kájdou, především díky nepřátelským vztahům mezi sekulárním vládcem Husajnem a fundamentalistou bin Ládinem.

Pokud se přehledně podíváme na prozíravost Husajna a jeho touhu po moci, mám o takto riskantním úkolu, jakým bylo poskytnutí ZHN al-Kájdě, značné pochyby. V případě potvrzení takové transakce americkými výzvědnými službami by Husajn o svou moc nad Irákem velmi rychle přišel (Mearsheimer, Walt 2003).

Výše diskutované téma je značně rozporuplné a odborníci na něj hledají odpovědi velice obtížně. Na základě získaných informací jsem nicméně nucen zamítnout i tuto hypotézu. Obavu z iracionálního chování Husajna a ochoty použít ZHN proti USA nepovažuji za relevantní, jelikož neexistují důkazy o snaze Iráku ohrožit bezpečnost Spojených států.

²⁹ Izrael také vlastní jaderné zbraně, pro jeho bezpečnostní hrozbu není příliš reálná.

4.4 Americká podpora Izraele: demokracie nebo lobby?

H4: USA byly nuceny vojensky zasáhnout proti autoritářskému státu, jelikož došlo k ohrožení bezpečnosti jediné fungující demokracie v regionu – Izraele.

Izrael je jedinou funkční demokracií na Středním východě, navíc s prosperující ekonomikou. V jeho okolí se nacházejí autoritářské státy, jejichž cílem bylo a v některých případech stále je, zničení Oidovského státu. Izraelsko-syrské vztahy jsou díky sporu o golanské výšiny stále napjaté, iránský prezident Ahmadínežád volal po vymazání Izraele z mapy (The New York Times, cit. v Fathi 2005). Nepřítelství v Izraeli chovají i další státy Středního východu, především Írán, Sýrie apod. Jak dalece reálná hrozba Saddáma Husajna ohrožovala bezpečnost a samotné postavení jediné demokracie v oblasti? Byla tato irácká hrozba opravdu skutečná nebo zlo spíše o počínání transformace Středního východu k zajištění lepší strategické situace pro Izrael?

Írák byl autoritářským a nedemokratickým státem. Střední východ je vzácný autokratický, kde se rozsah politických práv a občanských svobod od těch iráckých příliš neliší. Pro ilustraci přikládám tabulku 10, která hodnotí míru svobody v jednotlivých státech regionu. Jedná se o výzkum nezávislého institutu Freedom House, který monitoruje stupeň svobody ve světě. Jsou hodnocena politická práva a občanské svobody jednotlivých států v rozmezí 1 – 7, přičemž hodnota 1 představuje nejvyšší stupeň svobody a stupeň 7 je naopak známkou nejnižší úrovně svobody.

Tab. . 10: Stupeň svobody v zemích Středního východu v roce 2002

Stát	Stupeň svobody		Hodnocení svobody
	Politická práva	Občanské svobody	
Bahrajn	6	5	není svoboda
Irák	7	7	není svoboda
Írán	6	6	není svoboda
Izrael	1	3	svoboda
Jemen	6	6	není svoboda
Jordánsko	5	5	část ná svoboda
Katar	6	6	není svoboda
Kuvajt	4	5	část ná svoboda
Libanon	6	5	není svoboda
Omán	6	5	není svoboda
SAE	6	5	není svoboda
Saudská Arábie	7	7	není svoboda
Sýrie	7	7	není svoboda

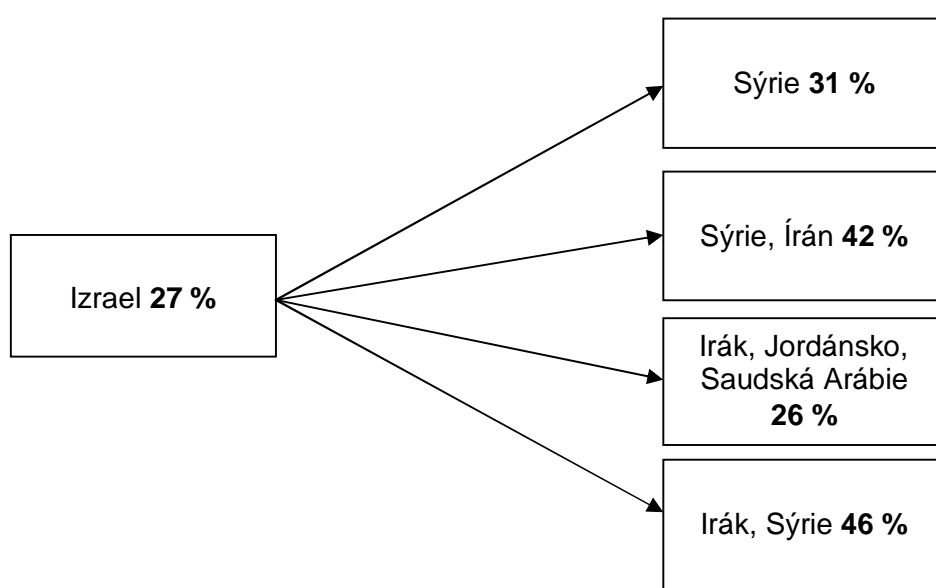
Zdroj: Table of Independent Countries 2001 . 2002, Freedom house

Za povzimnutí stojí fakt, že Sýrie a Saudská Arábie, podobně jako Irák, získaly ohodnocení nejméně demokratických států na Středním východě. V případě Íránu je situace obdobná, politická práva a občanské svobody dosáhly pouze o jeden stupeň lepšího hodnocení než výše uvedené státy. Irák tudíž nebyl jediným a nejméně demokratickým státem v regionu. Zahájení Operace Irácká svoboda muselo zahrnovat další faktory, které upřednostovaly Irák před zemi ostatními autokratickými v oblasti. Za jeden z dalších možných impulsů považují ochranu Izraele před iráckým útokem.

Schéma . 5 zachycuje, podobně jako v případě Iráku, jaké aliance i státy se teoreticky musely postavit proti Izraeli, aby představovaly potenciální hrozbu pro jeho bezpečnost. Z relativního podílu na útočné moci vyplývá, že závažnější hrozbu pro Izrael představuje Sýrie, disponující 31% RPÚM. V případě spojení syrských a iránských sil by tento podíl vzrostl na 42 %, což představuje i pro značně moderní izraelskou armádu jistou hrozbu. Irák naopak nedisponoval významným partnerem v oblasti a jeho ozbrojené síly nebyly v roce 2000 nikterak ohromující. Úrovní hrozbu mohlo ztleskovat spojení Iráku a Sýrie, což je však velmi nepravděpodobné i navzdory obnovení diplomatických styků (cit. v Novinky 2006). Obdobná situace nastala ve vztazích Iráku a Íránu, jejichž zlepšení přišlo až s pádem Saddáma Husajna (cit. v Novinky 2008).

Bez ohledu na faktor tvorby aliancí proti Izraeli považují za nutné zmínit i faktor geografický, zejména vzdálenost. Tato totiž pro státy, které přímo nesousedí s Izraelem, představuje značnou překážku při přesunu vojsk k izraelským hranicím. V případě Íránu, Iráku a Saudské Arábie by takové tažení vyžadovalo enormní logistické zabezpečení, které je obtížné zajistit. Geografická vzdálenost jednotlivých států ovlivňuje i tvorbu aliancí. Toto omezení je možné pozorovat například u vysoce nepravděpodobného spojení Sýrie a Íránu.

Schéma 5: Teoretické aliance proti Izraeli v závislosti na relativní útočné moci

Zdroj: viz tabulka 9

Pouhá neokonzervativní myšlenka demokratizace Blízkého východu však nestačí při vysvětlení výběru intervence právě v Iráku. Proto považují za nezbytné v novat následující řádky izraelské lobby v americké administrativě, která může vnést do zvažovaných plánů Druhé války v Zálivu více světla.

Angažovanost etnických skupin i zahraniční politická lobby není v americké administrativě neobvyklým jevem. Brzezinski (2006) mluví o kubánsko-americké, arménsko-americké, polsko-americké lobby a dalších. Izraelsko-americkou lobby ovšem považuje za nadměrně významnou, především díky jejímu rozsahu a imunitě vůči kritice (Brzezinski 2006). Mearsheimer a Walt (2006) díky svému článku *The Israel Lobby and U. S. Foreign Policy* rozpoutali debatu ohledně vlivu amerických židů a pro-likudských³⁰ neokonzervativců ve

³⁰ Stádo-pravicová izraelská politická strana.

vztahu k ZP USA na Středním východě. Fakta a postupy, které oba auto i předkládají, jsou natolik významné a kontroverzní, že si zaslouží pozornost.

Celková americká pomoc Izraeli, poskytovaná koncem druhé světové války a koncem roku 2006 činila více než 140 miliard dolarů (U. S. Overseas Loans and Grants 2006). Tato částka vytváří z Izraele nejvýznamnější příjemce americké podpory. Každoročně Izrael v rámci vojenské a ekonomické subvence obdrží od Spojených států asi 3 miliardy USD, což je zhruba pětina celkové zahraniční pomoci USA ve světě (Mearsheimer, Walt 2006). Proč taková ztráta? Strategická hodnota Izraele, dle Mearsheimera a Walta (2006), již není tak významná jako v období studené války. Partnerství navíc selhalo v roce 2003, kdy Spojené státy nemohly požádat o izraelskou vojenskou podporu, aniž by tím spustily arabský odpor. Auto i také upozorují na problémy spojené s terorismem, které jsou díky podpoře Izraele hrozbou pro USA. V neposlední řadě Mearsheimer a Walt (2006) obviňují Izrael z jeho nedostatečné loajality vůči USA, především v otázce statutu Palestiny a výstavby židovských osad na jejím území.

Mearsheimer a Walt (2006) tak rozsáhlou podporu ze strany Spojených států připisují síle izraelské lobby, především za nejmocnější lobbystickou složku v Kongresu označují organizaci AIPAC (Americko-izraelský výbor pro veřejné záležitosti). Hinnebusch (2007) za zdroj lobby považuje skupinu vlivných prolikudských neokonzervativců a movitých amerických židů. Tyto skupiny se snaží získat nejen politickou a ekonomickou podporu pro samotný Izrael, ale také pro represe proti Palestincům a arabským státům (Petras 2009). V roce 2005 byli dva hlavní představitelé organizace AIPAC dokonce obviněni ze zplnění ve prospěch Tel-Avivu (Krajčák 2009). Petras (2009, s. 109) tvrdí, že: „Síla pro-izraelské lobby, která zahrnuje AIPAC, Asociaci prezidentů hlavních židovských organizací je způsobena jejich vlivem a hegemonií nad Kongresem, masmédií, finančními institucemi, penzijními fondy a fundamentalistickými křesťanskými organizacemi“ a dodává, že: „60 procent financování Demokratické strany a 35 procent Republikánské strany pochází od pro-izraelských židů“.

Proč byla uskutečněna intervence práva v Iráku? Dle Mearsheimera a Walta (2006) zde hrála významnou roli touha odstranit potenciálního nepřítele Izraele. Lobby pracovala ve prospěch lepší bezpečnostní pozice Izraele a na získání statusu dominantní síly v regionu. Petras (2009, s. 24) považuje za nejvýznamnějšího beneficienta Druhé války v Zálivu práva Izrael, který: „sdokázal přimět Spojené státy, aby zničily jeho nejvýznamnější arabského nepřítele na Blízkém

východ . re0im, který poskytoval nejvýznamnější politickou podporu palestinskému odboji%o

Zastánci Izraele tvrdí, že si zaslouží americkou podporu, protože je slabý a elí mnoha nepřátelským stát m. Jak jsem již ukázal v předchozí kapitole, Izrael slabý nebyl a ne elil bezprostřední hrozb ze strany arabských stát . Další argument představuje demokratický systém Izraele, které je třeba za každou cenu chránit. Tento neokonzervativní ideál ovšem samotnou finanční podporu neospravedlnuje. Na světě je koneckonců spousta demokracií, které nepobírají podporu a nedostává se jim jí (Mearsheimer, Walt 2006). Friedberg (2006) v kritice Mearsheimera a Walta poukazuje na fakt, že v případě snížení podpory Izraele by zcela jistě došlo k povzbuzení izraelských nepřátel, kteří sní o jeho zničení. Argumenty obou autorů Friedberg (2006, s. 60) definuje jako: slev decké, pobuující, nezodpovědné a zpatné%o Ross (2006) navíc nesouhlasí s Mearsheimerovým tvrzením, že izraelská lobby a vlivní neokonzervativci přesvědčili Bushe k uskutečnění intervence. Tím impulsem prý byly události 11. září 2001, díky nimž Bush a celá americká administrativa nehodlala elit další budoucí agresi a rozhodla se k preemptivnímu útoku. Jak ale Ross vysvětluje fakt, že ti samí neokonzervativci v administrativě George W. Bushe, jmenovitě Wolfowitz, Libby, Feith, Wurmser, Kagan atd., požadovali odstranění Husajna již v roce 1998 za vlády prezidenta Clintona? Sniegoski (2003) navíc kritizuje Bushovu nepřiměřenou důvěru, kterou udělil neokonzervativcům Wolfowitzovi a Perleovi v rozhodování o blízkovýchodních záležitostech. Marshall (2002) ve svém článku v souvislosti s možnou intervencí v Iráku dokonce Bushe vyzývá, aby přestal poslouchat rady Wolfowitz a na místo toho započal vážný rozhovor s Powellem. Práv tento ministr zahraničí zpočátku vzdoroval požadavkům neokonzervativců o unilaterální jednání USA a útoku na Irák. Powell trval na tom, že válka proti terorismu by se měla vést proti skutečným viníkům z 11. září a musí získat mezinárodní podporu. Tu si Spojené státy zajistí teprve po vítězství v Afghánistánu a předložení důkazů o tom, že Irák sehrál svou roli v teroristických útocích na New York a Pentagon (Sniegoski 2003). Nakonec byl Powell právě tím, kdo v radě bezpečnosti získal souhlas OSN s válkou. Jeho snaha získat mandát OSN byla, jak je již známo, neúspěšná.

V případě čtvrté hypotézy již není tak snadné rozhodnout o jejím potvrzení i zamítnutí. Je zřejmé, že Irák pro Izrael nepředstavoval bezpečnostní hrozbu. Za předpokladu, že ZP USA byla primárně vedena touhou posilovat autoritativní stát na demokratický, je na místě hovořit o souladu s neokonzervativní ideologií. Jak ovšem ukázala analýza izraelské lobby, snaha o demokratizaci Iráku a

ochranu té izraelské nemusela být primárně vedena ideologií. Proto i tvrdou hypotézu zamítám a přikláním se k tvrzení Mearsheimera, Walta atd., podle kterých izraelská lobby podnocovala americkou administrativu k uskutečnění Operace Irácká svoboda v roce 2003.

H5: Spojené státy byly při intervenci primárně motivovány ideologickými hledisky, pokud platí, že: Po invazi se pokusily maximálně omezit vliv starých vládnoucích struktur, tj. přetvořit vnitropolitické uspořádání do té míry, aby odpovídalo demokratickým ideálům i přes to, že to znamenalo zvýšení nákladů na okupaci. Indikátorem takového postupu je snaha vyloučit bývalé elity ze správy země, rozpustit armádu, policie apod.

Americkým cílem v Iráku bylo ustanovení funkčního, demokratického a federálního státu, jenž se stane spojencem ve válce proti terorismu (Katzman 2009). Stalo se ideologické hledisko, v kontextu neokonzervatismu, primárním motivem vojenského zásahu v Iráku?

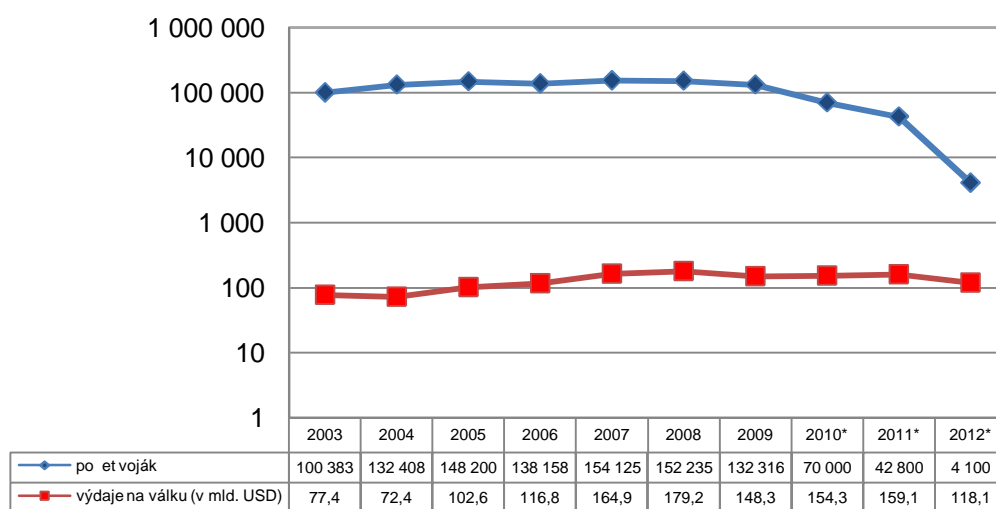
Po pádu režimu Saddáma Husajna došlo velice rychle k ustanovení okupační vládní struktury, jelikož americká administrativa považovala rychlou demokratizaci a širakizaci% za ne0ádoucí vzhledem k poválečné nestabilitě v zemi. Zároveň došlo k zrušení strany Baas a k okamžitému rozpustění armády, policie a bezpečnostních iráckých složek (Jabar 2004). Nejvyšší ministerstva v zemi, včetně ministerstva obrany, vnitra a informací, byly zrušeny. Navíc došlo k okamžitému odstranění nejvyšších vládních zplněk strany, bez ohledu na jejich funkce a sloužbu stranictví% která mnohdy byla chápána jen jako nutná podmínka pro participování ve vládě (Katzman 2009). Některí kmenoví příslužníci spolupracující s Husajnem si naopak svůj vliv udrželi. V případě sde-baasifikace% je možné pozorovat prvky ideologického jednání, jelikož odstranění příslužníků strany bylo provedeno bez pragmatického uvážení, velmi rychle a bez výrazného vyžetování (Jabar 2004).

Krátce po pádu Bagdádu došlo k ustanovení prozatímní koaliční vlády (CPA), kterou v červenci 2003 nahradila Irácká vládní rada (IGC), sestávající se z 25 členů reprezentujících irácké obyvatelstvo (Jabar 2004). Nejpočetnější zastoupení připadlo zúitským muslimům, shodně pak Sunnitům a Kurdům (Katzman 2004). Předání svrchovanosti nad Irákem prozatímní irácké vládě proběhlo v roce 2004 a o rok později se uskutečnily svobodné volby do Národního shromáždění (Katzman 2004). Z voleb vzešlo mnohem pestřejší zastoupení jednotlivých složek obyvatelstva (místopředseda vlády . Kurd, ministr obrany . sunnita, ministr financí . zúita). Znamá finanční podpora zařala plynout na podporu lokálních vlád, občanské společnosti a také na rozvoj menších

politických stran. Katzman (2004) uvádí, že v roce 2005 americká vláda utratila 5 mld. dolarů v rámci budování nové irácké armády. Probíhala také právní reforma, která zaznamenala mnoho úspěchů (stejná práva mužů a žen, možnost demonstrovat atd.).

Graf 2 zachycuje klesající počet amerických vojáků v Iráku od roku 2008 až k jejich téměř úplnému stažení v roce 2012. Takový průběh je možné připsat přesunu amerických jednotek do Afghánistánu a přenecháním správy země iráckým vládním a vojenským složkám. V druhé kapitole jsou zaznamenány vojenské a nevojenské výdaje americké vlády, které oproti klesajícímu počtu vojáků vykazují značnou stabilitu. V roce 2011 se dokonce počítá i s navýšením americké finanční pomoci oproti roku 2010. Tento jev může vypovídat o určité snaze Spojených států zajistit budoucí funkčnost státu a díky stálé finanční podpoře zachovat v zemi stabilitu a mír.

Graf 2: Počet vojáků a celkové výdaje na válku v Iráku 2003

Zdroj: Congressional research Service: The Cost of Iraq, Afghanistan, and Other Global War on Terror Operations Since 9/11, Belasco 2011

Congressional research Service: Troop Levels in the Afghan and Iraq Wars, FY2001-FY2012: Cost and Other Potential Issues, Belasco 2009

*odhad počtu vojáků a výdajů na válku

Na základě zmíněných ukazatelů tuto hypotézu potvrzují. Vztahy mezi indikátory poukazujícími na snahu o nastartování demokratického procesu v Iráku byla nalezena a snaha o ideologickou demokratizaci Iráku nemůže být zcela popřena.

H6: Implementace demokracie v Iráku způsobila všeobecné zhoršení vztahů USA se státy v regionu a zapříčinila nezájem podpory demokratizace v ostatních zemích. Tato nelibost se následně projeví vzestupem islamistických radikálních skupin, zvýšením pravděpodobnosti teroristických útoků proti USA, vypovídáním Američanů z vojenských základen v oblasti apod.

Rozhodnutí o zahájení Operace Irácká svoboda v roce 2003 vyvolalo ve světě rozporuplné reakce. V radě bezpečnosti OSN se proti požadavku USA získat mandát k intervenci v Iráku postavilo několik světových mocností, včetně Ruska, Číny, Francie a Německa. Washington nakonec získal pro svůj unilaterální zásah v Iráku rozpojatou podporu 34 států, přičemž na samotné invazi se po boku USA podílela pouze Velká Británie, Austrálie a Polsko (Krejčí 2009). Po oficiálním vyhlášení konce bojů se však rozhořel ozbrojený irácký odboj. Do roku 2011 se počet mrtvých amerických vojáků vyzplhal na 4450 (casualties 2011). Ztráty na irácké straně se pohybují v rozmezí 150 tisíc až jednoho milionu, počet iráckých bojovníků je dokonce odhadován až na téměř 4 miliony (Krejčí 2010). Konflikt takového rozsahu a trvání není možné dlouhodobě podporovat a prosazovat bez podpory a vůle samotných obyvatel, tak i ostatních států ve světě.

Plán demokratizace Iráku se na Středním východě nedokázal oekávat podpory. Pouze Kuvajť intervenci oficiálně podpořil, a to především ze strachu z dalšího projevu irácké agrese a proto nabídl Spojencům možnost využití svých vojenských základen. Takový krok paradoxně učinil významný americký partner v oblasti, Saudská Arábie, jejíž dlouhodobá spolupráce s USA vyvolává v arabském světě značnou nelibost (Fawn, Hinnebusch 2006). Podporu intervenci nevyjádřila ani Sýrie, především díky obavám o svůj baasistický režim. Co se týče Jordánska, jeho postoj vůči invazi v Iráku byl ambivalentní. Oficiálně válka nebyla podpořena, ale skrytá podpora zde existovala (Fawn, Hinnebusch 2006). V případě Íránu je situace složitější, vzhledem k jeho mocenským ambicím v regionu a chladnými vztahy s USA. Izrael oficiální stanovisko pochopitelně nezaujal.

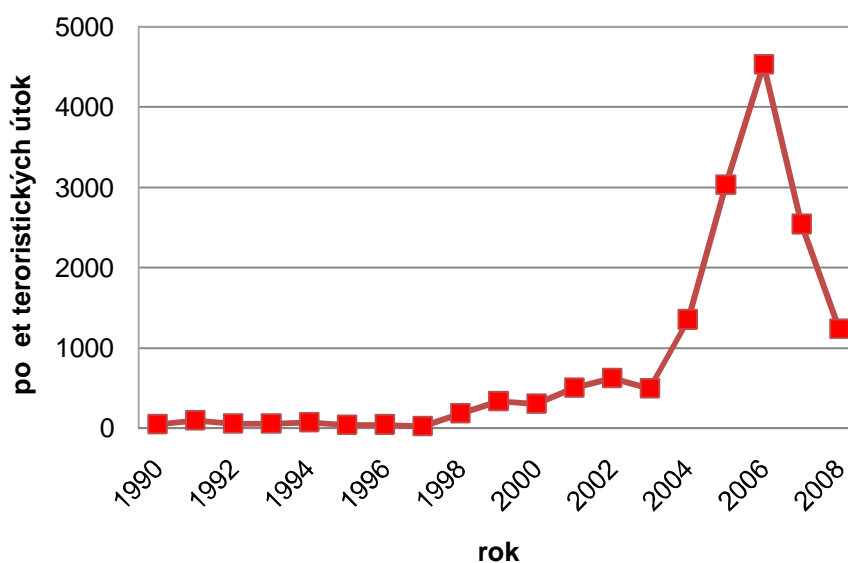
Počet amerických jednotek na vojenských základnách v oblasti perského zálivu byl v roce 2006 oproti stavu před intervencí dokonce navýšen (The Military Balance 2001, 2006). Značný nárůst přítomnosti amerických sil zaznamenal Kuvajť, naopak Saudská Arábie téměř zcela přestala poskytovat podporu pro americké vojsko na svých vojenských základnách.

Nejednoznačné postoje je možné sledovat i na úrovni veřejného mínění. Podle Gallupova institutu invazi do Iráku v roce 2003 podpořilo 75 % obyvatel Spojených států. V roce 2010 tato podpora klesla na pouhých 41 % a 55 %

respondent invazi označila jako chybnou (Gallup 2011). Pokles podpory ve veřejnosti s rostoucí délkou konfliktu a ztrátami na životech jist nikoho nepřekvapí. V dalším průzkumu veřejného mínění arabské země (Egypt, Jordánsko, Maroko, SAE, Saudská Arábie) Spojené státy považovaly, i přes snahu demokratizovat Irák, za největší hrozbu pro svou bezpečnost (Arab public opinion poll 2010).

Jedním z primárních cílů vojenského zásahu v Iráku byla snaha eliminovat možnost teroristických útoků. Z databáze *Worldwide Terrorism Incidents (2010)* vyplývá, že počet teroristických útoků na Středním východě se od roku 2004 prudce zvýšil a v roce 2006 dosáhl historického maxima (graf 3). Následný pokles počtu teroristických útoků popisují zlepšení bezpečnostní situace v Iráku a k dočasněmu zmírnění napětí v oblasti Blízkého východu.

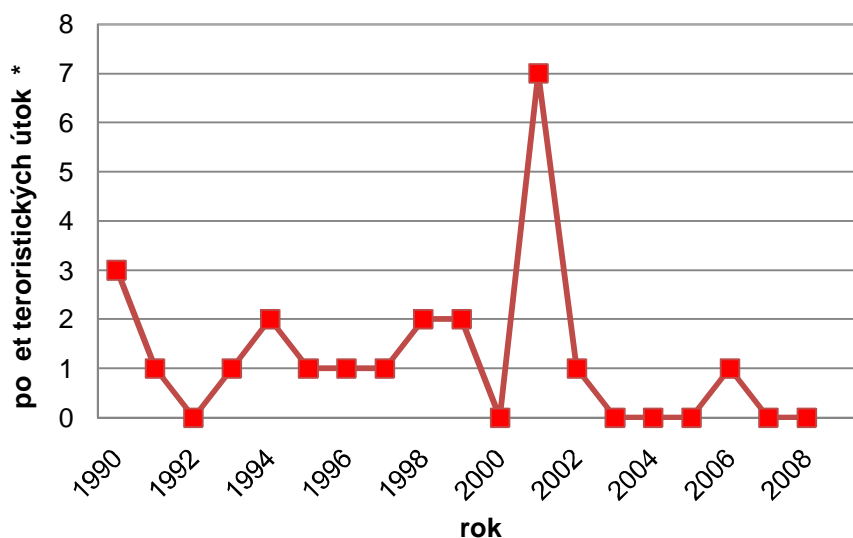
Graf 3: Teroristické útoky na Středním východě v letech 1990–2008

Zdroj: <http://smapp.rand.org/rwtid/search.php>

V případě USA je situace opačná. Jak ukazuje graf 4, po roce 2003 došlo k výraznému snížení teroristických útoků na americkém území (RAND 2010). Nicméně tento jev nemusí být výsledkem úspěšné války proti terorismu, ale pouze efektem zpřísnění bezpečnostní politiky Spojených států po 11. září 2001 a také tím, že určitá část teroristů své aktivity primárně směřovala do Afghánistánu a Iráku (RAND 2010).

Graf . 4: Teroristické útoky v USA v letech 1990 Ě 2008

Zdroj: <http://smapp.rand.org/rwtid/search.php>

*po et teroristických útok , p i nich0 zem el alespo jeden lov k.

Obecn ě lze říci, že po et teroristických útoku v Evrop ě a Spojených státech po intervencích v Afghánistánu a Iráku výrazn ě poklesl. V p ípad St edního východu je vzak situace opa ná. Spojenecká intervence zde zp sobila posílení vlivu radikálních skupin, p edevzím skrze obyvatelstvo válek postižených oblastí (Hinnebusch 2007). V souvislosti s eliminací iráckého vlivu v regionu došlo k výraznému posílení íránské pozice na celém St edním východ ě. K této skute nosti zcela jist ě p ísp í vzestup moci zít ě v Iráku po volbách v roce 2005 a také zvýšení cen ropy na sv tových trzích (Hinnebusch 2007). Do karet íránské moci hraje i ni0zí pravd ě podobnost invaze spojeneckých vojsk na jeho území, jeliko0 války v Afghánistánu a Iráku zap í inily nespokojenost ve ejnosti, extrémní zatí0ení státního amerického rozpo tu, výrazné ztráty na 0ivotech atd. Vyhlídky na zlepšení americko-íránských vztah se díky intervenci v Iráku výrazn ě sní0ily, emu0 nasv d uje i pokračující íránský jaderný program (Grand 2010). Události v Iráku navíc nep ísp íly k zlepšení americko-syrských vztah ě, spíze naopak. Americký tlak na syrský re0im zap í inil zpomalení reform, posílil nacionalistický re0im a zintenzivnil anti-amerikanismus³¹ (Hinnebusch 2007). Události následující po oficiálním ukon ění války v Iráku, jak tvrdí Hinnebusch (2007), posílily moc autoritá ských stát ě pova0ujících vynucenou demokratizaci za formu chaosu naruzující celý region. Po intervenci americké vztahy s arabskými sspojenci%pon kud zm nily svou

³¹ Nep ítelství v í administrativ ě, oficiální politice a obyvatelstvu spojených stát ě amerických.

povahu. Jordánsko a Saudské Arábie začaly více podporovat boj proti terorismu, především díky strachu z přítomnosti amerických jednotek v oblasti (Telhami 2007). Závislost arabských států na USA byla prohloubena i díky obavám z nárůstu moci Íránu (Telhami 2007).

Výše analyzované důsledky pádu režimu Saddáma Husajna zahrnují značné množství proměnných, přičemž některé hypotézu potvrzují, jiné ji naopak vyvrací. K překonání vyprávění Američanů z vojenských základů nedošlo a po teroristických útocích proti USA skutečně klesl. Ovšem v oblasti Středního východu stoupl po teroristických aktivitách a prohloubil se anti-amerikanismus. Úspěšnost demokratizace Iráku je tedy diskutabilní, nicméně samotný akt americké intervence nevyvolal v jiných autoritářských státech žádný dominový efekt zřízení svobody a demokracie. Z těchto důvodů poslední hypotézu potvrzují.

4.5 Irácká ropa

Střední východ disponuje obrovskými zásobami ropy, což demonstruje tabulka 11. V rámci této studie jsou však hodnoceny zcela odlišné faktory a motivy intervence. To je důvodem, proč hypotézy a debaty o ropných motivech k útoku na Irák nepovažují za relevantní a přilíc pro závěry této práce.

Tab. 11: Ropa ve vybraných státech Středního východu v roce 2002

	Prokázané zásoby ropy (miliony barel)	Denní produkce ropy (miliony barel)
Střední východ	686	21,5
Irák	113	2
Írán	90	3,5
Kuvajt	97	2
SAE	98	2,4
Saúdská Arábie	262	8,8

Zdroj: <http://www.eia.doe.gov>

Nkte i auto i, p edevzím ti arabztí, považují ropu za primární cíl války proti Iráku. El-Najjar (2005) podtrhuje vliv ekonomických sankcí uvalených na Irák, které napomohly k povále nému vstupu zahrani ních ropných společností na irácký trh. Kubursi (2006) zna ný význam irácké ropy zd raz uje v souvislosti s jejím stoupajícím importem ze Středního východu do USA. Klare (2002) za nejd le0it jí vále ný imperativ považuje této ropné zájmy, jeliko0 Irák a Saúdská Arábie jsou jedinými státy schopné zajistit dodávky ropy pohybující se kolem 1 milion barel denn . Hinnebusch (2007) si klade podn tnou otázku ohledn nutnosti zásahu proti Iráku navzdory tomu, 0e nep edstavoval bezpečnostní hrozbu pro USA jako například Severní Korea. Tento paradox ale nep ipisuje ropným zájm m, jeliko0 je nepova0uje za nutnou podmínku k uskute n ní finan n nákladné intervence. Navíc Husajn ji0 dávno nep edstavoval hrozbu pro exportéry ropy a nedokázal ovliv ovat i dokonce kontroloval ropný trh. Petras (2009, s. 145) zachází s kritikou ropného argumentu%jezt dál a tvrdí, 0e: války vedou k podkopávání pravd podobnosti nových kontrakt otevírajících nové možnosti ropných investic USA v arabských zemích% Hinnebusch (2007) nevyuluje áste ný vliv ropné a dokonce ani armádní lobby v Kongresu, nicmén jí, podobn jako Mearsheimer (2006), nepova0uje za úst ední i rozhodující motiv k zahájení Druhé války v Zálivu.

5. ZÁVĚR

Má práce si kladla za cíl testovat teorii útočného realismu a neokonzervativní ideologii jako dvě možné vysvětlení americké intervence v Iráku v roce 2003. Jistě by bylo přínosné testovat zirkonální základní bázi, nicméně rozsah bakalářské práce nutil k redukci. Lze však tvrdit, že využití explanativní báze představují mimo jiné vlivné myšlenkové proudy a již v politické teorii i politické praxi a zároveň, že se jedná o dvě teorie, které v mnoha ohledech poskytují výrazně odlišné rady ohledně ZP. A právě tato kombinace mimořádného významu a zároveň značné specifičnosti obou teorií z nich učinila první dvě kandidáty ke zkoumání.

První výzkumná otázka se zabývala možností využití teorie útočného realismu jako určitého vzorce pro formování ZP USA před intervencí v Iráku 2003. S tím souvisely první tři hypotézy, jejichž cílem bylo testovat naplnění předpokladů, které by dle útočného realismu ospravedlnily invazi. Je třeba podotknout, že tato teorie prioritně slouží k explanaci velmocenských konfliktů typu první a druhé světové války. Na této úrovni Mearsheimer (2001) svou teorii úspěšně testoval a zároveň potvrdil důležitost prostoru při formování velmocenské politiky (zastavující síla vody, vzdálenost atd.). V případě regionálního konfliktu typu Operace Irácká svoboda jsou výsledky testovaných hypotéz zcela odlišné. Na základě analýzy rozložení relativní moci v regionu (tab. 9) tvrdím, že se Irák neocítil v roli potenciálního hegemona a tudíž nepředstavoval hrozbu pro mocenskou rovnováhu v regionu a již vůbec ne pro USA. Jelikož v tomto případě nedošlo k využití strategie *sbuck-passing*, musím konstatovat neplatnost teorie útočného realismu. Stejně stanovisko zaujímám i v případě druhé hypotézy, jejíž základní tezí byla neschopnost Spojených států uplatnit strategii *sbuck-passing* z důvodu nepřítomnosti jiné mocnosti schopné vyvádat Irák, což donutilo USA intervenovat. Jak ukazuje schéma 4, funkce *sbuck-catchers* mohly naplnit Sýrie, Írán a za určité podpory mocensky slabších států i Saudská Arábie. Těto hypotéza se zakládala na předpokladu možného použití ZHN proti USA, přičemž díky iracionálnímu chování Saddáma Husajna. Ani tato domněnka se nenaplnila, jelikož nebyla prokázána snaha a chuť Bagdádu ZHN proti USA použít. Navíc v případě chování a činů Saddáma Husajna v době jeho prezidentství je přímo naivní hovořit o iracionalitě při politických rozhodování. Jelikož došlo k vyvrácení těchto hypotéz, argumenty pro zahájení intervence i bez mandátu OSN je nutné považovat za liché.

Platnost teorie úto ného realismu na regionální, respektive na nadregionální úrovni konfliktu nebyla potvrzena. Zárove je možné předpokládat selhání teorie i v případě konfliktu menšího rozsahu než Operace Irácká svoboda. Geografické atributy a prostor navíc v intervenci roku 2003 nesehrály tak významnou roli jakou jim připisuje Mearsheimer (2001). Otázkou ovšem zůstává, jestli by došlo k vyvrácení teorie také v případě rozsáhlejších a násilnějších válek. Zde již nechávám prostor pro další výzkum a snahu ověřit platnost teorie úto ného realismu na jiných ozbrojených konfliktech než pouze u velmocenských válek a konfliktech typu Irák 2003.

V případě mé studie jsem byl nucen namísto bezpečnostních a vyvažovacích impulsů hledat podněty pro vojenský útok v neokonzervativní ideologii. Výzkumná otázka se zaměřovala na americký svůvoz demokracie a ochranu Izraele. V návaznosti na tyto předpoklady jsem vytvořil tvrdou hypotézu, jejíž potvrzení i zamítnutí bylo obtížné. Intervence vykazovala jisté ideologické prvky typické pro neokonzervatismus (ochrana demokratických hodnot i za cenu války atd.). Nicméně pokud Spojené státy byly explicitně vedeny touhou demokratizovat a odstranit autoritářský režim, mohly stejně tak zasáhnout v Saudské Arábii i v Sýrii, jejichž stupeň svobody vykazuje stejně nízké hodnoty jako v Iráku (tab. 10). Jak zachycuje tabulka 9, Husajn v režimu nemohl být bezpečnostní hrozbou pro dobře vyzbrojenou a značně bojeschopnou izraelskou armádu. Nakonec jsem se rozhodl i tuto hypotézu vyvrátit a poukázat na možné působení izraelské lobby v administrativě George W. Bushe. Vlivní proizraelští neokonzervativci zastávali významné vládní pozice, jejichž primárním cílem byla ochrana, neku-li přímé zvyšování síly, Izraele. Židovské organizace působící v USA (AIPAC, Conference of Presidents of Major Jewish Organizations atd.) jsou vlivné a hovořilo se o jejich přímém napojení na ideology a politiky v Kongresu, Pentagonu atd. (Petras 2009). Nadprůměrně, i dokonce nepřeměrně finanční podpora Izraeli vyříslena v kapitole 4.4 poukazuje na svůjimečnost vztahu USA a Izraele. Faktem zůstává, že spolu s vymazáním Iráku z klubu regionálních mocností došlo k relativnímu posílení zbývajících členů, tedy i Izraele.

Rozhodnutí o platnosti, i vyvrácení předešlé hypotézy opět nebylo jednoznačné. Problematika přetvoření Iráku z hlediska administrativního, politického a socioekonomického je nadmíru složitý úkol, kterým se zabývá množství expertů. Obvyklým postupem demokratizačního procesu je přetvoření politického uspořádání země, rozpuztní armády a případné omezení vlivu starých vládnoucích struktur. Tyto předpoklady Spojené státy víceméně naplnily. Navíc americká vláda počítá se zachováním stávající finanční podpory Iráku i

v letech 2011 a 2012 navzdory prudkému stahování amerických jednotek. Díky tomuto aspektu jsem se nakonec přiklonil k potvrzení této hypotézy.

Potvrzením poslední hypotézy došlo k popření logiky zřízení neokonzervativní demokracie jako dlouhodobě přínosného a žádáného elementu v mezinárodním systému. Po odstranění Saddáma Husajna a vyhlášení boji proti terorismu po et útok na území USA sice poklesl, ale naopak prudce vzrostl na celém Středním východě. Proces demokratizace prostřednictvím ideologicky vedené intervence tedy selhal a zvýrazněla americká přítomnost v regionu navíc způsobila vzestup anti-amerikanismu. V tomto ohledu se tak ukazuje, že zatímco v krátkodobé perspektivě může být ZP stát vnázena známými zájmovými skupinami, i zpatnou analýzou situace (proč například útočný realismus není vždy schopen predikce ZP), v dlouhodobém horizontu však tlak mezinárodní struktury začíná dominovat. Tento vnější tlak nutí státy buď ke změně ZP (což ji přibližuje neorealistickým predikcím), nebo k akceptování zvýšené ceny za iracionální ZP. Lze se tudíž pokusit o zobecnění, že zatímco ideologie determinuje momentální jednání, mezinárodní struktura působí v dlouhodobém výhledu jako korektiv.

V páté hypotéze se ukázalo, že neokonzervativní ideologie nebyla podnětem pro zahájení vojenské operace v Iráku. Poslední hypotéza však nabízí doklad o ideologicky motivovaném chování Spojených států při následující změně vnitropolitického uspořádání a snaze o demokratizaci země. Neokonzervativní ideologii proto považujeme za sekundární projev zahraniční politiky USA v Iráku, nikoliv však za spouštěcí mechanismus. V souhrnu je tedy možné tvrdit, že neokonzervativní ideologie sice upravovala i dotvářela americké chování, nicméně samotný zdroj rozhodnutí intervenovat v Iráku musíme hledat jinde. V tomto výzkumu se jako jeden z významných faktorů projevil vliv izraelské lobby, což však nevylučuje spolupůsobení dalších faktorů. Definitivní odpověď na otázku proč k invazi došlo, však zatím nelze dát, neboť nedojde k odtajnění dokumentů zachycujících rozhodovací proces americké administrativy.

Tabulka 12 shrnuje výsledky hypotéz a klíčové závěry vycházející z empirické části práce.

Tab. . 12: Výsledky stanovených hypotéz

	Potvrzena	Spíše potvrzena	Spíše vyvrácena	Vyvrácena	Klí ové výsledky
H1				●	Irák se neocitl v pozici potenciálního hegemonu
H2				●	existovala možnost uplatnit strategii <i>sback-passing</i>
H3				●	bezpečnost USA nebyla ohrožena
H4			●		možný vliv izraelské lobby
H5	●				změna politicko-právního prostředí směrem k demokratizaci
H6	●				selhání demokratizace dle neokonzervativní ideologie

Zdroj: vlastní

I přes omezený rozsah bakalářské práce se podařilo dospět k několika zajímavým závěrům. Na které motivy ospravedlnující zahájení války byly na základě hypotéz zpochybněny a naopak došlo k vyzdvížení nepůlíz populárních argumentů typu izraelské lobby a vlivu neokonzervativců na zahraniční politické rozhodování v době zahájení intervence.

V této jednopříkladové studii teorie útóného realismu neuspěla, není však vyloučeno její potvrzení v jiných typech konfliktů a za jiných okolností. Z tohoto důvodu za zajímavý námět pro případnou diplomovou práci považuji testování útóného realismu na více případech s uplatněním zříd rodiny realistických teorií, jako například realismu neoklasického i obranného.

6. ZDROJE

6.1 Literatura

AGNEW, J. (1997): Political geography: A reader. A Hodder Arnold Publication, New York, 374 s.

ALBRIGHTOVÁ, M. (2003): Nejlepší ze všech možných světů. Práh, Praha, 551 s.

BAMFORD, J. (2005): A Pretext for War: 9/11, Iraq, and the Abuse of America's Intelligence Agencies. Anchor, New York, 480 s.

BARŤA, P. (2003a): Hodina impéria: Zdroje současné zahraniční politiky. Masarykova Univerzita, Brno, 151 s.

BARŤA, P. (2003b): Zdroje amerického chování. Mezinárodní vztahy, 2, s. 5 - 22.

BARŤA, P., ČÍSAŘ, O. (2008): Anarchie a řád ve světové politice. Portál, Praha, 559 s.

BRZEZINSKI, Z. (1999): Velká zachovnice. Mladá fronta, Praha, 228 s.

BRZEZINSKI, Z. (2004): Volba: Globální nadvláda nebo globální vedení. Mladá fronta, Praha, 290 s.

BRZEZINSKI, Z. (2006): A Dangerous Exemption. Why should the Israel lobby be immune from criticism? In: Mearsheimer, J, Walt, S. (eds.): The War over Israel influence. Foreign Policy, 155, s. 57 - 65.

DRULÁK, P. (2003): Teorie mezinárodních vztahů. Portál, Praha, 220 s.

DRULÁK, P a kol. (2008): Jak zkoumat politiku. Portál, Praha, 255 s.

FAWN, R., HINNEBUSCH, R. (2006): The Iraq War: causes and consequences. Lynne Rienner Publishers, Boulder, 357 s.

FENG, L., RUIZHUANG, Z. (2006): The Typologies of Realism. Chinese Journal of International Politics, 1, 2006, s. 109 - 134.

FLIBBERT, A. (2006): The Road to Baghdad: Ideas and Intellectuals in Explanations of the Iraq War. Security Studies, 15, 2, s. 310 - 352.

FOSTER, J. (2006): The New Geopolitics of Empire. Monthly Review, 56, 8, s. 1 - 18.

FRIEDBERG, A. (2006): An Uncivilized Argument: Claiming that the lobby endangers America is irresponsible and wrong. In: Mearsheimer, J, Walt, S. (eds.): The War over Israel influence. Foreign Policy, 155, s. 57 - 65.

GAUSE, G. (2003): Balancing what? Threat perception and alliance choice in the Gulf. Security studies, 13, 2, s. 273 - 305.

- GOMBÁR, E. (2001). Dramatický p l m síc: Sýrie, Libye a Írán v procesu transformace. Karolinum, Praha, 215 s.
- GRIECO, J. (1988): Anarchy and the Limits of Cooperation: A Realist Critique of the Newest Liberal Institutionalism. *International organization*, 42, . 3, s. 485 . 507.
- GUNEY, A., GOKCAN, F. (2010): The Greater Middle East as a Modern Geopolitical Imagination in American Foreign Policy. *Geopolitics*, 15, s. 22 . 38.
- GUZZINI, S. (2004): Realismus v mezinárodních vztazích a mezinárodní politické ekonomii. Barrister & Principal, Brno, 229 s.
- HINNEBUSCH, R. (2007): The US Invasion of Iraq: Explanations and Implications. *Critique: Critical Middle Eastern Studies*, 16, . 3, s. 209. 228.
- HNÍZDO, B. (1995): Mezinárodní perspektivy politických region . Institut pro st edoevropskou kulturu a politiku, Praha, 121 s.
- HUNTINGTON, S. (2001): St et civilizací: Boj kultur a prom na sv tového ádu. Rybka Publishers, Praha, 445 s.
- IŤTOK, R. (1997): Ťtát na politickej mape sv ta. Politickogeografické a geopolitické aspekty, *Geografické práce*, 7, . 1, Katedra geografie a geoekológie FHPV PU, Prezov.
- JOCH, R. (2003): Pro práv Irák? Mladá Fronta, Praha, 164 s.
- JONES, M., JONES, R., WOODS, M. (2004): An introduction to political geography: Space, place and politics. Routledge, London, 208 s.
- KAGAN, R. (1998): The Benevolent Empire. *Foreign Policy*, . 111, s. 24 . 35.
- KARSH, E., RAUTSI, I. (1996): Saddám Husajn: politická biografie. Melantrich, Praha, 344 s.
- KEDDIE, R. N. (1973): Is there a Middle East?. *International Journal of Middle Eastern Studies*, 4, . 3, s. 255 . 271.
- KEEGAN, J. (2005): The Iraq War: The Military Offensive, from Victory in 21 Days to the Insurgent Aftermath. Vintage, New York, 304 s.
- KING, G., KEOHANE, R., VERBA, S. (1994): Designing Social Inquiry: Scientific Inference in Qualitative Research. Princeton University Press, Princeton, 300 s.
- KISSINGER, H. (2002): Pot ebuje Amerika zahrani ní politiku? *BB Art*, Brno, 252 s.
- KLIOT, N., NEWMAN, D. (2000): Geopolitics at the end of the 20th century. Routledge, Lindon, 293 s.
- KRAUTHAMMER, C. (1990): The Unipolar Moment. *Foreign Affairs*, 70, . 1, s. 23 . 33.

- KRAUTHAMMER, C. (2002): The Unipolar Moment Revisited. *The National Interest*, 70, s. 5. 20.
- KREJ Í, O. (1997): *Mezinárodní politika*. Victoria publishing, Praha, 511 s.
- KREJ Í, O. (2009): *Zahrani ní politika USA*. Professional publishing, Praha, 429 s.
- KREJ Í, O. (2010): *Válka*. Professional publishing, Praha, 170 s.
- KRISTOL, W., KAGAN, R. (1996): Toward a Neo-Reaganite Foreign Policy. *Foreign Affairs*, 75, . 4, s. 19 . 32.
- KROPÁ EK, L. (1999): *Blízký východ na p elomu tisíciletí: Dynamika p em n v muslimském sousedství Evropy*. Vyzehrad, Praha, 288 s.
- KUBURSI, A. (2006): Oil and the Global Economy. In: Fawn, R., Hinnebusch, R. (eds.): *The Iraq War: causes and consequences*. Lynne Rienner Publishers, Boulder, 357 s.
- LAYNE, C. (1997): From Preponderance to Offshore Balancing. *International Security*, 22, . 1, s. 86 . 124.
- LAYNE, C. (2002): Offshore Balancing Revisited. *The Washington Quarterly*, 25, . 2, s. 233 . 248.
- LEVY, J. (2010): Balancing on Land and at Sea. *International security*, 35, . 1, s. 7 . 43.
- LEVY, J., THOMPSON, W.: (2005): Hegemonic Threats and Great Power Balancing in Europe, 1495-1999. *Security studies*, 14, . 1, s. 1 . 33.
- MACHIAVELLI, N. (1997, [1532]): *Vlada*. Nakladatelství Ivo železný, Praha, 107 s.
- MEARSHEIMER, J. (2001): *The Tragedy of Great Power Politics*. W. M. Norton and company, New York, 555 s.
- MEARSHEIMER, J. (2006): Conversations in International Relations: Interview with John J. Mearsheimer (Part II). *International relations*, 20, . 2, s. 231 . 243.
- MEARSHEIMER, J., WALT, S. (2003): An Unnecessary war. *Foreign Policy*, . 134, s. 51 . 59.
- MEARSHEIMER, J., WALT, S. (2006): The Israel lobby and U.S. Foreign Policy. *Middle East Policy*, 13, . 3, s. 1-59.
- MORGENTHAU, H. (2005, [1948]): *Politics Among Nations*. McGraw-Hill Humanities, New York, 752 s.
- Ó TUATHAIL, G., DALBY, S. (1998): *Rethinking geopolitics*. Routledge, London, 333 s.
- PAPE, R. (1996): *Bombing to Win: Air Power and Coercion in War*. Cornell University Press, New York, 366 s.

- PETRAS, J. (2009): Moc Izraele ve Spojených státech. Radomír Fiksa, Praha, 158 s.
- PITT, W., RITTER S. (2002): War on Iraq: What Team Bush Doesn't Want You to Know. Context books, New York, 96 s.
- ROSECRANE, N., R. (1966): Bipolarity, multipolarity and the future. The Journal of Conflict Resolution, 10, . 3, s. 325 . 335.
- ROSS, D. (2006): The Mind-set Matters: Foreign policy is shaped by leaders and events, not lobbies. In: Mearsheimer, J, Walt, S. (eds.): The War over Israel influence. Foreign Policy, . 155, s. 57 . 65.
- SICHERMAN, H. (2002): The Revival of Geopolitics. The intercollegiate Review, spring 2002, s. 16-23.
- SMITH, S., BOOTH, K. (2003): Sou asné teorie mezinárodních vztah . Barrister & Principal, Brno, 216 s.
- TALIAFERRO, J. (2000): Security Seeking under Anarchy. International Security, 25, . 3, s. 128 . 161.
- TOFT, P. (2005): John J. Mearsheimer: an offensive realist between geopolitics and power. Journal of International Relations and Development, 8, . 4, s. 381 . 408.
- TOMEŔ, J. (2000): Geopolitika . nástroj a proces politické organizace prostoru. V: Jehli ka, P., Tomez, J., Dan k, P. (edit.): Stát, Prostor, Politika. P írodov decká fakulta UK, Praha, 274 s.
- VAISSE, J. (2010): Why Neoconservatism Still Matters. Foreign Policy at Brooking, . 20, s. 1 . 11.
- VAN EVERA, S. (1998): Offense, defense and the Causes of war. International security, 22, . 4, s. 5 . 43.
- WALT, S. (1990): The Origins of Alliances. Cornell University Press, New York, 321 s.
- WALT, S. (2005): Taming American power: the global response to U.S. primacy. Cornell University press, New York, 320 s.
- WALT, S. (2009): Alliances in a unipolar Word. World Politics, 61, . 1, s 86 - 120.
- WALTZ, K. (1979): Theory of International politics. McGraw-Hill Humanities, New York, 250 s.
- WATTS, F. (2009): The War in Iraq: From the Front Lines to the Home Front (24/7: Behind the Headlines). Scholastic, New York, 64 s.
- WOHLFORTH, W. (1999): The Stability of a Unipolar World. International Security, 24, . 1, s. 5 . 41.

YETIV, S. (2006): The Travails of Balance of Power Theory: The United States in the Middle East. *Security Studies*, 15, . 1, s. 70 . 105.

6.2 Ro enky

International Institute for Strategic Studies (1990): *The Military Balance 1990/1991*, Pergamon, Oxford, 246 s.

International Institute for Strategic Studies (1995): *The Military Balance 1996/1997*, Routledge, London, 320 s.

International Institute for Strategic Studies (2001): *The Military Balance 2001/2002*, Oxford University Press, Oxford, 322 s.

International Institute for Strategic Studies (2006): *The Military Balance 2006*, Routledge, London, 450 s.

International Institute for Strategic Studies (2010): *The Military Balance 2010*, Routledge, London, 488 s.

6.3 Online zdroje

Arab public opinion poll [online]. 2010. [cit. 2011-03-15]. Dostupné z: http://www.brookings.edu/~media/Files/rc/reports/2010/08_arab_opinion_poll_telhami/08_arab_opinion_poll_telhami.pdf

BBC News (2002): US presses case for attacking Iraq [online]. 2002. [cit. 2011-05-25]. Dostupné z: http://news.bbc.co.uk/2/hi/middle_east/2218223.stm

BELASCO, A. (2009): Troop Levels in the Afghan and Iraq Wars, FY2001-FY2012: Cost and Other Potential Issues [online]. 2009. [cit. 2011-03-18]. Dostupné z: <http://www.fas.org/sgp/crs/natsec/R40682.pdf>

BELASCO, A. (2011): The Cost of Iraq, Afghanistan, and Other Global War on Terror Operations Since 9/11 [online]. 2011. [cit. 2011-03-19]. Dostupné z: <http://www.fas.org/sgp/crs/natsec/RL33110.pdf>

BOOT, M. (2004): Think again: Neocons [online]. 2011. [cit. 2011-2-22]. Dostupné z: http://www.foreignpolicy.com/articles/2004/01/01/think_again_neocons

BORDONARO, F. (2009): Rediscovering Spykman [online]. 2011. [cit. 2011-2-9]. Dostupné z: http://www.exploringgeopolitics.org/Publication_Bordonaro_Federico_Rediscovering_Spykman_Rimland_Geography_Peace_Foreign_Policy.html

CARTER, L. (2005): Iraq: Summary of U. S. Forces [online]. 2005. [cit. 2011-05-25]. Dostupné z: <http://www.fas.org/sgp/crs/mideast/RL31763.pdf>

- EL-NAJJAR, H. (2005): Oil Interests and the US invasion of Iraq [online]. 2011. [cit. 2001-04-25]. Dostupné z: http://www.allacademic.com/one/www/www/index.php?cmd=Download+Document&key=unpublished_manuscript&file_index=1&pop_up=true&no_click_key=true&attachment_style=attachment&PHPSESSID=053dfc27fdeeab667e291837a40e87df
- FATHI, N. (2005): Wipe Israel 'off the map' Iranian says [online]. 2011. [cit. 2011-03-28]. Dostupné z: <http://www.nytimes.com/2005/10/26/world/africa/26iht-iran.html>
- Freedom House: Table of Independent Countries . 2001/2002 (2002) [online]. 2002. [cit. 2011-03-18]. Dostupné z: <http://www.freedomhouse.org/uploads/Chart42File109.pdf>
- Gallup (2011): Iraq [online]. 2011. [2011-04-5]. Dostupné z: <http://www.gallup.com/poll/1633/Iraq.aspx#1>
- GRAND, S. (2010): Of Korans and Kingdoms: U. S. Relations with the Muslim World. [online]. 2011. [cit. 2011-05-3]. Dostupné z: http://www.brookings.edu/opinions/2010/0911_islamic_world_relations_grand.aspx
- HODER, L., OCELÍK, P. (2010): Geopolitika v 21. století: soubor textů o geopolitice [online]. 2011. [cit. 2011-02-25]. Dostupné z: <http://www.globalpolitics.cz/redakce/geopolitika-v-21-stoleti-soubor-textu-o-geopolitice>
- Íránský prezident navštívil po třech 30 letech Irák (2008): TK. [online]. 2011. [cit. 2011-03-8]. Dostupné z: <http://www.novinky.cz/zahranicni/134412-iransky-prezident-navstivil-po-temer-30-letech-irak.html>
- Iraq coalition casualty count (2011): Operation Iraqi Freedom [online]. 2009. [cit. 2001-04-26]. Dostupné z: <http://icasualties.org/Iraq/index.aspx>
- JABAR, F. (2004): United States institute of peace: Postconflict Iraq, A Race for Stability, Reconstruction and Legitimacy. [online]. 2004. [cit. 2011-04-18]. Dostupné z: <http://www.usip.org/files/resources/sr120.pdf>
- KAGAN, R (2008): Neocon Nation: Neoconservatism, c. 1776, World Affairs. [online]. 2011. [cit. 2011-03-12]. Dostupné z: <http://www.worldaffairsjournal.org/articles/2008-Spring/full-neocon.html>
- KATZMANN, K. (2004): Iraq: U. S. Regime Change Efforts and Post-Saddam Governance. [online]. 2004. [cit. 2011-04-15]. Dostupné z: http://www.policyalmanac.org/world/archive/iraq_post_saddam.pdf
- KATZMANN, K. (2009): Iraq: Post-Saddam Governance and Security, Congressional Research Service. [online]. 2009. [cit. 2011-05-6]. Dostupné z: <http://www.fas.org/sgp/crs/mideast/RL31339.pdf>
- KLARE, M. (2002): Washington's oilpolitik. [online]. 2011. [cit. 2011-04-26]. Dostupné z: <http://dir.salon.com/news/feature/2002/07/18/iraqoil/print.html>

KLINKE, I. (2009): Geopolitics: critical vs. classical. [online]. 2011. [cit. 2011-03-15]. Dostupné z: http://www.exploringgeopolitics.org/Publication_Klinke_Ian_Five_Minutes_for_Critical_Geopolitics_A_Slightly_Provocative_Introduction.html

KRISTOL, I. (2003): The Neoconservative Persuasion, the Weekly Standard. [online]. 2011. [cit. 2011-03-20]. Dostupné z: <http://www.weeklystandard.com/Content/Public/Articles/000/000/003/000tzmlw.asp>

KRAJ ÁK, T. (2009): Lobbyisté z organizace AIPAC zprozt ní obvin ní, americká vláda se zalekla d kazní povinnosti [online]. 2011. [cit. 2011-04-15]. Dostupné z: http://cz.altermedia.info/ze-zahranici/lobbyiste-z-organizace-aipac-zprosteni-obvineni-americka-vlada-se-zalekla-dukazni-povinnosti_6638.html

MARSHALL, J. (2002): Bomb Saddam? How the obsession of a few neocon hawks became the central goal of U. S. foreign policy. [online]. 2006. [cit. 2011-04-7]. Dostupné z: <http://www.washingtonmonthly.com/features/2001/0206.marshall.html#byline>

Mearsheimer et al. (2002): War with Iraq Is Not in America's National Interest, *New York Times* paid advertisement [online]. 2002. [cit. 2011-25-05]. Dostupné z: <http://mearsheimer.uchicago.edu/pub-affairs.html>

Ó TUATHAIL, G. (2000): The Postmodern Geopolitical Condition: States, Statecraft, and Security at the Millennium. [online]. 2000. [cit 2011-03-5]. Dostupné z: <http://www.nvc.vt.edu/toalg/Website/Publish/papers/millennium.htm>

PETERS, M., BALDUK, J. (2006): Geopolitics . From European supremacy to Western hegemony? [online]. 2006. [cit. 2011-03-12]. Dostupné z: <http://socgeo.ruhosting.nl/html/files/geoapp/Werkstukken/Geopolitics.pdf>

RAND Database of Worldwide Terrorism Incidents (2010): [online]. 2010. [cit. 2011-05-8]. Dostupné z: <http://smapp.rand.org/rwtid/search.php>

SEMPA, P (2006): Spykman´s Word, American Diplomacy. [online]. 2011. [cit. 2011-03-23]. Dostupné z: http://www.unc.edu/depts/diplomat/item/2006/0406/semp/sempa_spykman.html

SNIEGOSKI, S. (2003): War on Iraq - Conceived In Israel, Current Concerns. [online]. 2011. [cit. 2011-05-12]. Dostupné z: <http://www.currentconcerns.ch/archive/20030102.php>

Sýrie a Irák obnovily po 25 letech diplomatické styky (2006). [online]. 2011. [cit. 2011-03-26]. Dostupné z: <http://www.novinky.cz/zahranicni/amerika/101166-svet-chce-v-iraku-zapojit-iran-a-syrii-bush-vaha.html>

TELHAMI, S. (2007): In the Shadow of the Iraq War: America in Arab Eyes. [online]. 2011. [cit. 2011-04-15]. Dostupné z: http://www.brookings.edu/articles/2007/spring_islamicworld_telhami.aspx

U.S. Energy Information Administration: International Energy Statistics (2002): [online]. 2011. [cit. 2011-04-13]. Dostupné z:

<http://www.eia.doe.gov/cfapps/ipdbproject/iedindex3.cfm?tid=5&pid=53&aid=1&cid=r5,&syid=2002&eyid=2008&unit=TBPD>

U.S. Overseas Loans and Grands (2006). [online]. 2009. [cit. 2011-05-8].

Dostupné z:

http://gbk.eads.usaidallnet.gov/query/do?_program=/eads/gbk/tablesByCountry&cocode=3ISR

7. SEZNAM P ÍLOH

P íloha . 1: Mapa St edního východu (vlastní vymezení)

P íloha . 2: Ozbrojené síly stát St edního východu v roce 1989

P íloha . 3: Ozbrojené síly stát St edního východu v roce 1995

P íloha . 4: Ozbrojené síly stát St edního východu v roce 2000

P íloha . 5: Ozbrojené síly stát St edního východu v roce 2009

Příloha 1: Mapa Středního východu (vlastní vymezení)

Příloha 2: Ozbrojené síly států Středního východu v roce 1989

Stát	Armáda					Technika		HDP (mld. \$)	Výdaje na obranu (v % HDP)
	Celkový počet voják	Pozemní síly	Letectvo	Námorní síly	Počet rezervist	Počet lehkých tank	Taktická letadla		
USA	2 117 900	761 100	571 000	590 500	1 613 600	15 440	1 672	5 198	5,6
Bahrajn	6 000	5 000	450	600	0	54	24	3,9	4,6
Irák	1 000 000	955 000	40 000	5 000	0	5 500	635	58,5	22,18
Írán	504 000	305 000	35 000	14 500	350 000	500	180	447,3	1,92
Izrael	141 000	104 000	28 000	9 000	504 000	4 288	514	39,9	15,4
Jemen jižní	27 500	24 000	2 500	1 000	45 000	480	92	1,3	16,9
Jemen severní	38 500	37 000	1 000	500	40 000	715	77	5,8	9,65
Jordánsko	85 250	74 000	10 000	250	35 000	1 131	104	3,8	11,5
Katar	7 500	6 000	800	700	0	24	18	5,4	2,77
Kuvajt	20 300	16 000	2 200	2 100	0	245	23	23,1	6,69
Libanon	21 000	21 000	800	0	0	100	3	3,6	4,1
Omán	29 500	20 000	3 000	2 500	0	39	38	8,4	16,19
SAE	44 000	40 000	2 500	1 500	0	131	68	26	5,65
Saudská Arábie	67 500	40 000	18 000	9 500	0	550	139	78,5	18,8
Sýrie	404 000	300 000	40 000	6 000	400 000	4 000	482	20,3	12,26

Zdroj: The Military Balance 1990 . 1991

Příloha 3: Ozbrojené síly států Středního východu v roce 1995

Stát	Armáda					Technika		HDP (mld. \$)	Výdaje na obranu (v % HDP)
	Celkový počet vojáků	Pozemní síly	Letectvo	Námorní síly	Počet rezervistů	Počet lehkých tanků	Taktická letadla		
USA	1 483 800	495 000	388 200	426 700	1 880 600	10 497	1144 (bez rezerv)	7 246	3,7
Bahrajn	11 000	8 500	1 500	1 000	0	106	24	5	5,2
Irák	382 500	350 000	30 000	2 500	650 000	2 700	310	18,3	14,8
Írán	513 000	345 000	30 000	18 000	350 000	1 440	265	62,5	4
Izrael	175 000	134 000	32 000	9 000	430 000	4 300	518	78	9,2
Jemen	42 000	37 000	3 500	1 500	40 000	1 125	55	9	3,8
Jordánsko	98 650	90 000	8 000	650	35 000	1 051	95	6,6	6,6
Katar	11 800	8 500	1 500	1 800	0	24	12	7,4	4,4
Kuvajt	15 300	11 000	2 500	1 800	23 700	150	48	26,5	11,7
Libanon	48 900	47 500	800	600	0	100	3	7,7	5,3
Omán	43 500	25 000	4 100	4 200	0	91	31	12,2	14,7
SAE	64 500	59 000	4 000	1 500	0	201	65	39	4,9
Saúdská Arábie	105 000	70 000	18 000	13 500	0	315	116	125	10,6
Sýrie	421 000	315 000	40 000	6 000	500 000	4 600	454	30	6,7

Zdroj: The Military Balance 1996 . 1997

Příloha . 4: Ozbrojené síly stát Středního východu v roce 2000

Stát	Armáda					Technika		HDP (mld. \$)	Výdaje na obranu (v % HDP)
	Celkový počet voják	Pozemní síly	Letectvo	Námořní síly	Počet rezervist	Počet lehkých tank	Taktická letadla		
USA	1 367 700	477 800	352 500	266 100	1 175 000	7 620	1 804	9 925	2,9
Bahrajn	11 000	8 500	1 500	1 000	0	106	34	6,9	5,8
Irák	424 000	375 000	30 000	2 000	650 000	2 200	310	15,4	9,3
Írán	513 000	325 000	45 000	18 000	350 000	1 565	237	99	7,5
Izrael	163 500	120 000	37 000	6 500	425 000	3 930	410	107	9,5
Jemen	54 000	49 000	3 500	1 500	40 000	910	65	6,4	7,6
Jordánsko	100 240	84 700	15 000	540	35 000	1 058	101	7,6	6,8
Katar	12 330	8 500	2 100	1 730	0	35	18	12,4	11,3
Kuvajť	15 500	11 000	2 500	2 000	23 700	150	54	33,4	9,9
Libanon	71 830	70 000	1 000	830	0	115	0	16	3,5
Omán	43 400	25 000	4 100	4 200	0	117	32	17,7	4
SAE	65 000	59 000	4 000	2 000	0	411	65	58	5,9
Saudská Arábie	126 500	75 000	20 000	15 500	0	315	334	185	10,1

Zdroj: The Military Balance 2001 . 2002

Příloha 5: Ozbrojené síly států Středního východu v roce 2009

Stát	Armáda					Technika		HDP (mld. \$)	Výdaje na obranu (v % HDP)
	Celkový počet voják	Pozemní síly	Letectvo	Námořní síly	Počet rezervist	Počet lehkých tank	Taktická letadla		
USA	1 580 255	553 044	334 342	329 390	864 547	5 850	2 402	13 800	5
Bahrajn	8 200	6 000	1 500	700	0	180	33	21	3,3
Irák	191 957	186 957	3 000	2 000	0	149	0	76	
Írán	523 000	350 000	30 000	18 000	350 000	1 613	312	337	2,81
Izrael	176 500	133 000	34 000	9 500	565 000	3 501	461	198	6,6
Jemen	66 700	60 000	3 000	1 700	0	790	83	22,9	6,8
Jordánsko	100 500	88 000	12 000	500	65 000	1 182	102	21	11
Katar	11 800	85 000	1 500	1 800	0	30	18	100	1,8
Kuvajt	15 500	11 000	2 500	2 000	23 700	368	39	123	5,4
Libanon	59 100	57 000	1 000	1 100	0	326	7	30,7	3
Omán	42 600	25 000	5 000	4 200	0	117	52	54,2	7,5
SAE	51 000	44 000	4 500	2 500	0	471	155	245	6,3
Saudská Arábie	233 500	75 000	20 000	13 500	0	910	280	410	10
Sýrie	325 000	220 000	40 000	5 000	314 000	4 950	339	53,3	3,5

Zdroj: The Military Balance 2010